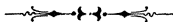

Slovenska Talija.

Zbirka dramatičnih del in iger.

Na svetlo daje

Dramatično društvo v Ljubljani.

57. Vezek:

Revček Andrejček.

Revček Andrejček.

Národna igra s petjem v petih dejanjih.

— —••

(Nemški: »'s Nullel«, spisal Karol Morre.)

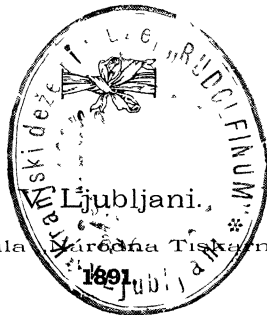
Poslovenil

J. Bedének.

Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

Natisnila "Národna Tiskárna".

Osobe:

Gospod Zvitorog, bogat zasobnik.

Gospod Planinec, njegov prijatelj.

Jože Jeklen, posestnik in župan v Bohinju.

Ana
Franica } njegovi hčeri.

Jerica }
Špela } dekli.

Neža, stara ubožica

Pavel, nje sin, véliki hlapec } pri Jeklenu.

Anžé, }
Šimen, } hlapca.

Nosán, občinski berič.

Grešnik, posestnik in Jeklenov сосед.

Lovro Dómen, gostilničar v Šent Janžu.

Ivanka, natararica pri Dómnu.

Revček Andrejček, }
Zmikavt Matija, } občinski siromaki.

Jójmene Janez, }

Strel, }
Pok, } lovca.

Hlapci in dekcle pri Jeklenovih. Lovci in kmetje.

Vrši se v Bohinju v sedanji dôbi.

Ig. Borštnik kot revček Andrejček

Prvo dejanje.

Kmetski vrt pred Jeklenovo hišo. Ob levi hiša s stopnicami, ob desni malo gospodarsko poslopje. Sredi odra stoji ograja od lesa. Ob strani ograje vodnjak. V ozadju odra planine, kamor drži med gozdom in skalovjem po ovinkih steza. Spredaj pred hišo velika lipa, okolu nje rušnate klopi. Pred najprvo stoji miza in nekaj kmečkih stolov. Spredaj pred gospodarskim poslopjem na desni podolgasta klop; nad uhom v poslopje pa nadstrešje, opirajoče se na dva stebra.

Prvi prizor.

Andrejček. Franica.

(*Franica* bolehnata in blede, počiva na rušnati klopi proti odru obrnena, z glavo proti občinstvu. Pred klopjo nekaj zelenih gozdnih dreves za senco. Pod glavo ima mnogo mahu in blazino, spi.)

(*Andrejček* sedi spredaj na klopi; pred njim je povezen precej velik vitrast koš, na katerem leži deska, na deski pa stare citre.)

Andrejček (vesel, dobrosrčen starček, s srebrnobelimi lasmi, ob dvigajočem se zastoru citra in smehljaje poje):

Jaz sem — jaz sem na svetu prav nič,
 Nimam — nimam ne tu ne tam nič
 Brez hiš'ce, brez izb'ce se revček živi,
 Saj svet — saj svet ves odprt mu stoji.
 (Smeje se sam sebi) Ha, ha, da
 (Zapoje glasneje) · Saj svet — saj svet
 ves odprt mu stoji!

(Prestraši se, očitaje si poluglasno.) — Šment, pst, Drejče, tako na glas pa nikari ne pój, sicer se uzbudí Franica. Lepo po tihem moram peti, vmés pa na citre nekoliko pobrenkam — to je, kar ji tako dobro dé. (Ozre se žalosten na Franico.) Ti ubožica ti, — tri mesece že boleha, in še nič ne kaže, da bi ji odleglo. (Malone jezen.) Naš zdravnik mora pač sam bolan biti — o kaj pa dà — toda tu-le! (pokaže na čelo). Če sem zdravnik, bolniku pomagam, če pa ne, pa zdravnik nisem! Pa še prav res. (Umiri se in poluglasno zapoje):

Jaz sem — jaz sem drevo brezi vej,
 Nimam — nimam želja ni nadej.
 Jaz pač sem — na svetu že peto kolo,
 Zato — zato me revčka zovó.
 (Smehljaje pianissimo): Zato — zato me revčka zovó.

(Kratko citranje. Na Franico gledajoč jako zadovoljno sam s seboj.) Čudna je ta bolezen! Da le moje citre sliši, pa ji takoj odleže in — Franica zaspi. — (Ponosno proti občinstvu.) — Moje

citre imajo pa tudi glas, da mu ga ni jednakega!
 — Oh, ko bi le še vse strune na njih imel, no,
 naredil bi vam jo, da bi vam kar duša v telesu
 ukala. — Oj ti moj Bože — kje so tisti časi,
 ko sem imel še vse strune na citrah? — Joj,
 to sem vam bil dečko — kakor javor trden in
 čvrst — ali sedaj — (smehlja se) sem pa star
 kot zemlja. (Opazujoč citre smehljaje.) Kaj ne da,
 ljube citrice, da bi si midva mnogo lahko po-
 vedala? (Citra in poje):

Zdaj sem — zdaj tja drži moja pot,
 Moj koš — jedin spremlja me povsod.
 Pozdrava, — odzdrava nikjer ne dobim,
 Revček — revček, jaz revček živim.

Drugi prizor.

Anže. Prejšnja.

Anže (se pokaže že pri začetku tretje kitice
 na planini in se počasi približuje po stezi navzdol,
 kjer sredi planine obstane in doli gleda. Na glavi
 ima velik jerbas. Ko Andrejček odpoje, Anže na
 ves glas zavriska). Juhu, hu, hu!

Andrejček. Komu pa se godi tako dobro,
 da mora kričati? (Ozira se.)

Anže: Juhu, hu, hu!

Andrejček. Anže je (ustane in mu z roko maha, da ne), ne upij tako!

Anže (nastavi obe roki kakor trobo na usta). Po jagode sem šel.

Franica (dvigne se polagoma).

Andrejček. Ali te je zbudil (gredé proti zadnji strani.) — Zakaj pa upiješ, kakor kanja?

Anže (kakor pred). Po jagode sem šel, da!

Andrejček (hud). Ka-a-a-j?

Anže (stopi, kar more naprej, kliče kakor prej). Na planino sem šel po jag . . . (spodleti mu, jerbas se mu zvali raz glavo, Anže sam pa za skalovjem padši izgine.)

Andrejček. Tu imaš tepca, sedaj je pa še padel (smeje se).

Franica. Za Boga svetega!

Andrejček. Ne boj se, Franica, Anžetu se ne bo nič žalega zgodilo; preneumen je!

Franica. Če se je pa čez Jelenjo steno prekucnil?

Andrejček. Tudi to mu ne bo na škodo. Njegova glava je trda, kakor kamenitno korito. Četudi ga nekoliko loputneš, vodo ti še vedno drži.

Franica. Takó se bojim. Andrejček, pokličí mi Pavleta, naj ga gré iskat.

Andrejček. Ubožica, — kako se treseš!

Franica. Pavleta pokličí!

Andrejček. Koj, koj, ljubka moja — (seže v žep po piščalko.)

Franica. Kaj pa brlizgaš?

Andrejček. To je Pavletovo znamenje. (Imenitno.) Tako boš videla, kako ga bo poznal.

Franica. Tako — tako!

Andrejček. Veš, Franica, to je tako: Ko si ti na vso moč hudo zbolela, poslali so oče po mene in po moje citre. — Pavle me je pa prav skrivaj prosil, da naj ga pokličem, kadar ti bo kaj treba, ali če bi kaj rada imela, naj že bo ponoči ali podnevi. Vidiš, za vsak tak slučaj znenila sva se pa na tole znamenje. Saj ti pravim, piščalka ne kriči, kdo vé kako, ali Pavleta pa vedno v dnu srca pretrese.

Franica (skloni se popolnoma in sede na klop). Pavle ima prav dobro srce, oh, koliko mi je storil v moji bolezni. Kolikokrat je šel o polnoči ali kadar je bilo treba, ob vsakem vremenu, če so prav prekle letele — čez hribe po zdravnika in po zdravila.

Andrejček (usede se k Franici). Ti ne veš, — ti ne veš, — kako rad da gre. — Zbolel bi bil tudi zate, če bi se dalo, in pravim ti, da bi se bil kar po dolgem ulegel, kakor hlod, in ležal kakor snop, samo da bi bila ti zdrava.

Franica (zase). Jaz sem bila pa vedno tako osorna ž njim. Vedno sem ga zbadala!

Andrejček. O, to nič ne dé!

Franica (žalostno zase). Mislila sem, da moram to-le v srcu zatreti (pokaže na srce, uzdihne in na glas pravi). Ne grè, pa ne grè in meni ni pomoči.

Andrejček (ujame le poslednje besede). No, no, saj ni tako hudo, Franica. Še boš popolnoma zdrava.

Franica. Tako si mi vedno dober, ljubi Drejček, kako ti bom povrnila?

Andrejček. Šč, šč, šč, povrnila? — Kako govoriš? Saj sem vesel, če morem pri tebi biti. Prav taka si, kakor je bila teta tvoja — prav njene oči in njen glas imaš — in prav tisto ljubeznjivost in njeno srce. (Blaženo smehljaje se.) Kadar te ugledam, zdi se mi, da jih imam celih petdeset manj na plečih (nasmehlja se bolestno) in vidim svojo ljubo pred sabo!

Franica (laskaje se mu). O ti ubožček, ti!

Andrejček. Glej, Franica — življenje se mi dozdeva kakor globok vodnjak, midva pa vedri v njem. Ti greš kvišku, jaz doli, zato pa vlečem in vlečem — da bi le tebe — kolikor se dá, kvišku spravil. Če ljubi Bog tu pa tam po naši zemlji pogleda, videl me bo klečati in mo-

liti — da bi se veriga med nama še dolgo, dolgo ne raztrgala; vsaj toliko časa ne (pokaže kvišku), da te popolnoma kvišku spravim (smehljaje) no, no, potem pa, ljubka moja, potem se bo stari Andrejček rad potopil v globočino in ondi ostal. Pa še prav res!

Franica (srčno). O Andrejček! (Objame ga).

Anže (v zatišju zauka, ne da bi se pokazal).

Andrejček (veselo). Ali ga slišiš — Anže je! Že zopet uka. Saj sem ti pravil, da Anžetu ne bo nič sile! Vsak otrok ima svojega angeljčka varuha, tepci pa po dva. Pa še prav zares!

Ferica (znotraj na glas). Jaz pravim, da mir!

Andrejček (poslušā). Nad kom se pa dere Jerica?

Tretji prizor.

Grešnik. Jerica. Poprejšnja.

Grešnik (opoteka se skozi duri s silo odprte sè škaфом na glavo povezenim iz gospodarskega poslopja, konečno obstoji in si škaф z glave potegne).

Grešnik (ne da bi se kaj zmenil za Andrejčka, grozi se jezen in razkačen Jerici). Ti, ti Jera, to si mi danes poslednjikrat napravila! (Škaф od sebe vrže.)

Andrejček. Lej ga no, Grešnika. (Ustane.)

Grešnik. Predrzna deklina!

Ferica (izmed vrat jako zasmehljivo). Kaj pa da, — no kaj ne — še bala se te bom! (Pobere škaf.) Kaj misliš, če si kmet, da je Bog ustvaril nas pósle samo za té? Kaj pa še?

Grešnik. Saj nisi vredna, da bi se jezil nad teboj — ker si preslaba zamé — da veš — preslaba si mi!

Ferica (zasramljivo). I sevéda, lejte ga no barona, — sedaj sem mu preslaba — ker se mu nisem dala poljubovati — in pa, ker sem tvojo tego od sebe porinila. Je-li, če bi se bila dala pa poljubovati, bila bi ti pa zadosti dobra. Kaj ne da, ti veternjak veternjaški!

Grešnik (požene se proti njej). Jera, varuj se me!

Andrejček (pomirljivo). Oče Grešnik — pamet, pamet! Saj ni, da bi se človek z ženskami pretepal. Pa še prav res!

Grešnik (Andrejčka zaničevaje od sebe porine). Ne dotikaj se me, — tebe sem že sit; — da te le vidim — presédaš mi že. — Ti stari potegnjač!

Ferica (postavi se predrzno predenj). Kaj stari potegnjač! Grešnik, veš, kaj ti pravim? — Jeden sam sivi las z Drejčeto ve glave, jeden

sam umeješ — je več vreden in mi je ljubši, nego pa ti in vse tvoje zemljišče — (zasramujoč) da, da, ljubše včeraj in danes — pa še jutri. Da (smeje se), in pa še naprej. (Gre s škaфом k vodnjaku.)

Franica. Andrejček, ali te je razžalil?

Andrejček (gre zopet k Franici). O kaj še — takih besedi sem prav tako vajen, kakor mraza, — oboje lahko prenašam.

Grešnik (dosedaj Franice ni opazil; ugledavši jo, prestraši se — za-se). O ti »per moj kokoš!« da — te nisem videl! (Sram ga je in jako uljudno k Franici pristopi.) O Franica — ali si že ustala in na vrtu? No, no, kako ti je pa sicer?

Franica (mrzlo). Hvala na uprašanju.

Grešnik. Ali so oče doma?

Franica. So.

Grešnik. Govoril bi rad ž njimi ter uprašal, ali mi bodo dali Ano ali ne. Čakati več ne morem, kar nič več ne, meni je treba gospodinje.

Franica. No; če vam je Jerica tako všeč, dobili si bodeate takoj lahko gospodinjo in vam ni treba na mojo sestro čakati.

Grešnik (smehljaje). Z Jerico je bila le šala — nič kot šala.

Franica. O saj meni se ni treba prav nič opravičevati. Starega ubogega Andrejčka pa tudi ni treba suvati, da veste, da ne.

Grešnik. No, no, saj nisem tako hudo mislil. (V zadregi.) Pa nikari kaj ne zameri, Franica! In pa pozdravi se skoro! (Zase nevoljno). Ti per moj kokoš, to me pa jezi! (V hišo na levo.)

Andrejček (Franci). To bo Grešnik gledal, ko bo gostilničarja od Šentjanža pri očetu dobil! (Smejé): ha, ha!

Četrty prizor.

Anže. Prejšnja.

Anže (pride iz zatišja na desno proti vodnjaku. Na glavi nosi velik jerbas, v jerbasu pa mrtvo srno). Lej jo no, Jerico.

Ferica (ki je uprav poprej škap od vodnjaka uzela in si ga postavila na glavo). — Anže, da veš — le drugo si izberi.

Anže (prestraši se in Jerico debelo pogleda). Kaj? Drugo te nič ne boli?

Ferica. Boli ali ne boli, moj nisi nič več, prav nič več ne! (Oba nekoliko naprej stopita.)

Anže (se začudi). Ali res ne?

Ferica. Res, res. Še mari mi nisi!

Anže (imenitno). Jerica! — Kaj pa imaš zopet? Jaz prav nič ne vem!

Ferica. Da boš vedel — Grešnik me je hotel poljubiti — na — zdaj pa veš!

Anže (brezbrižno). Tako — aha!

Ferica (rezko). Tako, tako in to zato, ker ti nisi za nič. Če bi bil ti za kaj, ne smel bi se nihče drzniti ponuditi tvojemu dekletu poljubca.

Anže. Ali, Jerica! Saj nisem rekel — Grešniku — da naj te poljubi.

Ferica (ga zasramuje). O, to je pa zopet dobro! Ni mu rekel! (Jezno). Tega mu ni treba velevati, že sam rad stori, ker vé, da si ti revica, bojazljivka, katere se nihče ne boji.

Anže (se jezi). Oh, ti nesrečni dedci, za drugo niso, kakor da človeka je-e-zé.

Ferica (jezna). Toliko ti pravim, če bi bila jaz fant in bi se kdo predrznil moje dekle poljubiti — primaruha navila bi mu uro!

Anžc. Jerica, veš kaj — ne bodi huda. Grešnika bom pa že naučil kozje molitvice.

Ferica (kažoč na hišo). Tamkajle ga imaš, če imaš kaj srca, pa pojdi nádenj.

Anže. Saj grem — saj grem — (premisli se) toda danes ne — danes je nedelja.

Ferica. Sram te bodi — strahopetec! —
Le zapomni si, da te tako dolgo nič več ne
pogledam, dokler Grešniku ure ne naviješ, kajti
plašnega zajca ne maram! In prav nič ne! (Od-
ide na desno na pod.)

Anže (premišljuje). Kakor kopriva, taka je!
Čakaj, ti grešni Grešnik, jaz ti bom že poka-
zal, pa še kako! Toda danes ne. Danes je
nedelja!

Andrejček (pride). No, Anže, kaj pa je?

Anže. O nič, nič; po jagode sem šel.

Andrejček. Pa imaš srno v jerbasu?

Anže. Kaj pak, da jo imam in pa ujeta
je. Toda jaz je nisem ujel. Jaz sem šel le po
jagode, pa sem srno dobil — ko — ko sem
se bil ondu-le doli prekopicnil. (Jerbas na tla
postavi.) Da, da, kaj človek vse doživi, če gre
po jagode. (Gre k Franici.) Da, Franica, prav
tebi sem šel po jagode, ker so mi oče tako
rekli.

Franica. Oče so ti rekli?

Andrejček (išče po jerbasu jagode).

Anže. Da — včeraj so mi rekli. Anže,
dejali so, Franica bi na vso moč rada jagode
jedla. Stopi, stopi tja gori na planino ponje.

Andrejček. Kje pa imaš jagode?

Anže. Saj jih nisem nič dobil.

Andrejček. Ti si venderle prav pošten bedak.

Anže (bud). Kako — če mi jih je nekdo pred nosom pobral — o saj vem, kak postopač je moral biti! Hud sem kakor gad! (Uzame jerbas s srno.) Oh, če bi bil Grešnika tamle gori dobil, no, to bi ga bil. Tam gori bi ga bil moral dobiti, kjer jagod ni bilo nič, in pa če bi bil vedel, da je on med tem tu doli za Jerico hodil. Oh, to bi ga vam bil mikastil, tega Grešnika, da bi bil kar tri solnca videl. Jaz bi ga bil že naučil, kaj se pravi hruške peči. Jaz tam gori nič ne najdem, on pa tu spodaj pri Jerici išče, — strela božja! (Odide v hišo z jerbasom.)

Andrejček (gleda za njim). Anže govori, kakor bi se mu sanjalo. Prav zares!

Peti prizor.

Ana. Prejšnja.

Ana (jako snažno kmetski oblečena, pride hitro in vesela iz hiše). Franica, ali slišiš? Grešnik je prišel.

Franica. O vem, snubiti te hoče.

Ana. Oh, Franica, (smeje se) njegov obraz — bi videti morala, ko je Domen ustal in rekel: Grešnik, veš kaj, Ana je moja nevesta!

Franica. Ali to misliš resno?

Ana. Prav resno; saj sama veš, da večno ne moremo ostati samice.

Andrejček (zase). Pogledati moram, kje je Pavel, ker ga ni kar nič videti. (Gre v hišo od zadnje strani.)

Franica (zamišljeno). Ali res misliš Domna uzeti?

Ana (usede se k Franici). Zakaj bi ga pa ne? Priden je, posestvo njegovo v Šentjanžu mi je všeč in gostilnica me pa tudi bolje veseli, nego kmetija.

Franica (prav srčno). Anica! Prav rada bi ti čestitala, toda ne morem ti, ker vem, da Domna ne ljubiš.

Ana. Lepo te prosim, kar ne govori mi o zaljubljenosti. Jaz nisem bila nikdar zaljubljena in menda nikdar ne bodem.

Franica (prime Ano za roko). Ljuba moja Anica! Ljubezen in strela nikogar ne uprašata, kje in kdaj da smeta užgati. Posveti se, pa gori.

Ana (zbadljivo). No, sevéda, ti to že moraš vedeti, ker tako pametno govoriš, kakor bi iz knjige brala. (Očitajoč.) Franica, veš, ko bi ne

bila tako hudo bolna, povedala bi ti že nekaj. — Saj še veš, kaj sva morali obe priseči očetu — da se ne bode nobena s hlapci pečala in da ne bo nobena hlapca ljubila.

Franica. No, ali mi moreš kaj nepoštenega reči?

Ana. Jaz sem se prisege držala in vem, kaj sem kot pošteno kmečko dekle svoji časti dolžna.

Franica. No in jaz?

Ana. S svojim ponosom padla si že tako nizko, da te vselej rudečica oblije, kadar gre Pavel po dvorišču.

Franica (proseč). Ana, prosim te, prizanašaj mi; hudo sem še bolna.

Ana. Tvoja bolezen tu notri le čepí, (na srce pokaže) in če te Bog prav kmalo ne pozdravi, zabredla boš v veliko revščino in pa še v večjo sramoto. (Svarilno.) Saj poznaš očeta. (Ustane.)

Franica. Nič se ne bojim. Moja vest je čista.

Ana (resno, žugajoč). *Franica, Franica,* pomisli, kaj se je naši teti zgodilo zaradi njenega ljubkovanja. Pri Jelenji steni plačati je morala

svojo ljubezen z lastnim življenjem. In tebe prav to čaka!

Franica (ugleda Jeklena). Tiho, oče so tu!

Šesti prizor.

Jeklen. Grešnik. Anže. Prejšnji.

Jeklen (se pokaže na pragu). Grešnik, pa nič ne zameri. (Seže mu v roko.)

Grešnik. Tu se ne da nič napraviti. Kjer ni, še cesar izgubi. Z Bogom! (Odide.)

Jeklen. Anže, srna mora še danes k lovcu.

Anže (nese srno v jerbasu, jako nevoljen). I saj pravim, da.

Jeklen. Na kinkež jo naloži. Pelje se laže.

Anže (hud). I saj pravim, da. (Gre doli.)

Jeklen (Franci). Kako pa je danes, Franica?

Franica. Hvala, oče, mislim, da mi je bolje.

Jeklen (presrčno). Le pogumna bodi, ljubica moja! Ljubi Bog bo že skrbel, da ti bo odleglo. (Ani.) Ti, Ana, pa Domna nikar samega ne puščaj. K njemu pojdi. (Odide v hišo.)

Ana. Tako pridem, oče. (Odide v hišo.)

Anže (prav hud). Na, sedaj moram pa mrhovino še k lovcu vlačiti. O tristo medvedov!

Grešnik. Kje si jo pa našel?

Anže. Ob Jelenji steni se je ujela v klado.

Grešnik (zase). To je moja srna.

Anže (jezno). Če svoj živ dan še kako srno najdem, pustil jo bom ondi nenajdeno, kjer jo bom našel. (S srno jezen zadaj proč.) Tristo kanj!

Grešnik (zase). Čakaj, Anže — bodem ti že eno zagodel. Vojnik ti bom izmaknil. Srna mora moja biti. (Počasi zadaj odide.)

Sedmi prizor.

Andrejček. Franica. Kasneje Pavel.

Andrejček. Franica, ali veš kaj novega? Pavle je že ob dveh ponoči ustal, odšel in še ga ni. Nihče ne vé zanj.

(Godci godejo v kvintetu na godalih prav po tihem začetek naslednje pesmi.)

Andrejček (poslušna in pravi veselo Franici). Ali ga slišiš? — (Gleda kvišku.) S planine prihaja. (Poslušna prav pazno.)

Pavel (poje po tihem za prizoriščem).

Kadar grem čez gore,
Uka mi kar srce.

(Franica gleda proti višavi in ostane do konca pesni v taki poziciji.)

(Če Pavel sam ni pevec, naj pesem kak tenorist zapoje.)

Andrejček (nekoliko naprej stopi. Pesem ga gine in sam zopoje iz začetka bolj po tihem, potem pa vedno glasneje proti občinstvu obrnen).

Dvospev.

Moje mi deklè
Všeč nad druge je;
Črno nje okó,
Se žari lepo
Vleče čez gore
Me tje do — nje.

Pavel (pokaže se, kakor poprej Anže, na višavi).

Andrejček (ozre se, po višavi pogleda, zagleda Pavla). Lej ga, divjaka! — Kod se pa klatiš?

Pavel (nekaj časa ostane tiho, maha s klubukom, na katerem ima planinke, začne se doli pomikati in za kulisami izgine).

Andrejček (stopi naprej in poje sam).

Črno nje okó
Se žari lepó,
Vleče čez goré
Me tje do nje.

(Zavriska iz cele duše.) Ju hu, hu, hu, hu!
(Odide.)

Osmi prizor.

Jeklen. Ana. Domen. Prejšnja.

Jeklen (stopi pri poslednji vrstici iz hiše, prijazno). Lejte ga no starega Drejčeta, kako je dobre volje!

Andrejček. Kako pa da, oče Jeklen. Če slišim petje, takoj poprimem; če pa vidim jok, skisa se mi pa tudi koj. To sem že tako navajen, da povsod pomagam.

Domen (Ani srčno). Če ženin in nevesta na svoji prvi poti vesele ljudi srečavata, je to dobro znamenje.

Jeklen (prime Ano za roko). Nadejamo se! (Mimogrede Franici.) Franica, sedaj pa le glej, da skoro ozdraviš.

Domen. Za tako družico me bo cela vas zavidala. Le skoro se pozdravi. Med nama, oče Jeklen, jelite, pa tako ostane, kakor sva se pomenila.

Jeklen (mu seže v roko). Mož beseda! Moja beseda tako drži, kakor drinov klin! In da vam bo moja Ana zvesta in ljuba žena, sem vam pa porok.

Domen (veselo). Dober oče ima le dobre otroke. Na vas se zanašam. Sedaj vas pa Bog obvaruj. (Poslovi se in gre z Ano skozi lesu, potem pa na levo.)

Jeklen (gleda za njima). Strela božja, kakor bi ju bil ulil skupaj! Drug drugemu ne delata nobene sramote. (Franici srčno.) Franica, kaj ne, če se Ana sedaj omoži, potem bodeva pa midva gospodarila. Jeli?

Deveti prizor.

Pavel. Prejšnja.

Pavel (pride iz zatišja jako hitro; v jedni roki planinsko palico, v drugi košarico jagod). Prav lep pozdrav s planine.

Jeklen. Káj. Na planini si bil že danes?

Pavel (z navideznim ravnodušjem). Nisem mogel nič kaj spati, pa sem ustal in sem tje gori stopil, da sem nekoliko po živini pogledal.

Jeklen. Ali je kaj posebnega?

Pavel. Prav nič, oče, — vse po starem.

Jeklen. Si že priden, Pavle; kaj imaš pa ondi le? Jagode?

Pavel. (Kakor poprej.) Toliko jih je bilo s potoma, da jih kar nisem mogel pustiti.

Franica. In kako lična košarica!

Pavel. O, ni nič posebnega! Od brezove skorje sem si jo zmašil. Če bi ti bilo všeč, prepustil bi ti prav rad jagode, saj tako ne vem, kaj bi začel ž njimi.

Franica. Oh, daj mi jih, daj!

Pavel. Od srca rad. (Dá ji košarico.)

Franica (vesela). Oh, kako so lepe, in koliko jih je! Lepa hvala ti za nje! (Uzame jih.)

Jeklen (prav ljubo). Da veš, Pavle, ti trdiš, kakor bi ti jagode kar samé skupaj letele, kar pa ni tako.

Pavel (v zadregi). Kako to mislite, oče?

Jeklen. Da ti po domače povem; ti si slišal, kako da Franica jagod želi, in da sem poslal Anžeta po nje, pa si mislil: Anže je preneumen, da bi jagode našel, — kar je tudi res — pa si se napravil sam po nje — jeli?

Andrejček (je šel k svojemu košu, kjer si je dal opravka s svojimi citrami in drugo ropotijo, zase smehljaje). Pa še prav res!

Pavel (še v večji zadregi). Saj ne vem, kaj bi vam na to odgovoril.

Jeklen (veselo). Prav nič ti ni treba odgovarjati. Bom že jaz govoril za oba. (Ozira se.) Kje imaš pa mater? (Kliče.) Neža! — (Glasneje.) Neža! — (prime Pavla za roko). Pavle, dobro vem, kaj si vse dobrega storil Franici v njeni bolezn! Veliko, veliko sem ti dolžan.

Pavel (se brani). Bog obvaruj! Saj vse rad storim, prav od srca rad.

Jeklen. Franica je vedno nad teboj režala in prav nič nimaš povoda, da bi jo rad imel. Zato si pa mislim, kar si ji dobrega storil, storil si ji zaradi mene.

Pavle. O ne, oče, to ni tako. (Ozre se proti Franici.) Tudi Franici na ljubo! Pač.

Deseti prizor.

Neža. Prejšnji.

Neža (počasi iz skednja na desni). Ali me je kdo klical? Ali se mi je pa le zdelo, da me kdo kliče?

Jeklen. Jaz sem vas klical, jaz.

Neža. A, oče. Nekoliko se mi je zadremalo, pa nisem vedela, ali me oče kličejo, ali pa nobeden ne. Saj sem še vsa pijana spanja.

Pavel. Da se vam le ljubi spati ves božji dan?

Neža (huda Pavlu). Tako? Kaj pa naj torej delam?

Pavel. Brbljali bi že kaj v hiši, kaj lahkega.

Neža (s komičnim afektom). O ti spridena kri, ti! Ti, malopridnež, kolikor te je v hlačah in v koži. Ali nisem v svoji mladosti zadosti delala? — Z najslabšimi službami morala sem biti zadovoljna (prav srčno), samo da sem imela lahko tebe pri sebi. (Zopet huda.) Ti postopač, ti! Sedaj moraš pa ti delati zame, da veš; jaz sem stara. (Hkrati prav prijazno.) Veš, Pavle, tvoj oče je bil imovitega kmeta sin. Na to se moraš tudi ozirati.

Andrejček (smehljaje zase). No od tega bo pa že bogat!

Neža (zopet silno huda). Ti malopridno seme! Ti potegnjač! Rokovnjač rokovnjaški, ti!

Feklen. Neža, kaj se pa jezite? Pavel je že priden.

Neža (zadovoljno). O kaj pa da, priden je že — in prav nič mu ni reči (ponosno). Moji otroci so vsi pridni. Pavel je sicer moje jedino dete, toda pravim vam, če bi bila deset otrok imela — morali bi biti vsi pridni. Dà! —

(ponosno). In oče njegov je bil sin imovitega kmeta, kar je tudi nekaj vredno.

Jeklen (Neži). Prav, ker je Pavel tako priden in zvest hlapec, ki je naši hiši z dušo in telesom udan, poklical sem vas. Kakor me poznate, strog sem z ljudmi, nehvaležen pa nikdar ne. Zato pa pravim, dokler bo stara Neža živela, ima pri meni svoj živež in kot.

Neža. Bog vam povrni, oče. Pri vas pa že ostanem. Dà, ostanem!

Jeklen. Vse to ukrenil sem tebi na ljubo, Pavle, da boš vedel — in dokler mi sam službe ne odpoveš, ne bodem te gonil od hiše. (Dá mu roko.) Tu moja roka! Dokler bom jaz kmet, bodeš ti moj hlapec. (Odide zadaj.)

Andrejček (smehljaje zase). Jeklen je danes sladak in mehák, kakor sveže surovo planinsko maslo. (Smeje se.) Prav okolu prsta bi ga ovil!

Neža. Pavle, ti se pa le drži! — Glej, dokler sem bila mlada, služila sem jaz zate — sedaj služi pa ti zame. Boš videl, da te bo potem Bog poplašal, kajti tvoj oče je bil imovit kmetski sin in to je tudi nekaj. (Odide na desno.)

Franica (ogledujoč jagode). Oh, Pavle, kako si mi ustregel ž njimi!

Pavel (veselo). Ali res?

Franica. Prav zarés.

Pavel (še z večjim veseljem). Ustregel! Jaz, pa da bi bil tebi ustregel s temi jagodami!

Franica (prav srčno). Kar mi bereš na očeh, storiš mi tudi že navadno. O saj vem, zarad mene ustal si ob polunoči in šel na planino.

Pavle. O, Franica, vse svoje svitle dneve rad žrtvujem za temne noči, samo če vem, da ti s tem kaj ustrezem in da bi te videl skoro zopet zdravo pred seboj. O, šel bi čez hribe in doline — dokler bi se ne zgrudil. (Prav srčno.) Prav res, Franica, veruj mi, da je tako!

Andrejček (ki se je dosedaj pečal s svojo prt-ljago, posluša in se záse začudi). Ti, strela božja, kaj pa to?

Franica (prav gorko in srčno). Pavle, ali veš, da že celo leto čutim, kako da me imaš rad in pa še prav rad!

Pavel. Kdo bi te pa ne imel rad?

Franica. Glej, jaz si ne morem nič več prikrivati — dobro vem, da ni prav — povedati pa ti le moram (prisrčno). Pavle, jaz te imam prav tako rada, kakor ti mene.

Pavel (neskončno vesel). Franica, — ali res — ali je to res?

Andrejček (obupno záse). Kaj, Franica ga ima rada? — Ej pa vender ne! Strela božja!

Franica. Mislila sem, da se bom ustavila ljubezni, ki naju trešči oba v pogubo.

Andrejček (záse). Pa še kako res!

Franica. Trdo in grdo sem ravnala s teboj.

Pavel (srčno). Franica!

Franica. Odpoditi sem te mislila s tem.

Pavel. Franica!

Franica. Zatrei sem hotela čut in ogniti se očetovi kletvi — oh, pa ni bilo mogoče!

Andrejček (gre k Franici, prav srčno). Franica, preveč govoriš, in škodovalo ti bode.

Franica (prijazno). Le pusti me, Andrejček, in brez skrbi bodi.

Andrejček (skrivaje). Pavle, stran pojdi, pravim, stran!

Franica. Pusti Pavleta.

Andrejček (gre bojzljivo k svojemu košu).

Franica (Pavletu). Saj poznaš našega očeta in dobro veš njegove misli, da ne mara nobenega hlapca za zeta.

Pavel. Franica! saj nisem nikdar tako visoko silil! Jaz te imam rad, ker mi srce tako velevala; in to je vse.

Andrejček (zase). O kaj pak da, razven tega, kar pozneje samo po sebi pride. Strela božja!

Franica (prisrčno). Čuj me, Pavle. Srce svoje ti hočem odpreti, kakor ležita odprta polje

in travnik ob belem dnevu pred nami. Jaz sem prav hudo bolna, — in mislim, da je ni pomoči za me!

Andrejček. Franica, ti preveč govoriš — zaspi malo, in zacitral ti bodem kaj. (Sklene roki.) Lepo te prosim!

Franica (ne da bi nanj pazila). Za mé ni nič več na svetu!

Pavel (prisrčno). Franica, s svojim govorjenjem mečeš mi kamenje na srce!

Franica (nadaljuje). Vedi torej, da si mi ti za mojim očetom najljubši človek na svetu. (Sname prstan s prsta.) Ná prstan, — moja mati so ga nosili — uzemi ga v spomin na tisto uro, v kateri sem ti odkrila svoje srce, da boš vedel, kaj se godi ondi.

Pavel (uzame prstan). Sedaj naj mi pa kdo ves svet zanj ponudi, pa mu ga ne dam!

Andrejček. Oj ti prismoda, ti. Boš že videl, kaj bode, ko vama pride Jeklen na sled. Bojim se nesreče. (Bliža se polagoma Franici.)

Franica. Toda zapomni si dobro, kar ti bom povedala. Ta prstan je jedini smoter najine ljubezni. — Kar se v srcu godi — za to nikakor nisem odgovorna prisegi — dejanja in nehanja so pa v mojih rokah.

Pavel (tolažeč). Pač, pač, Franica, kakor želiš.

Franica (oslabi videzno). Zato pa tudi verujem, kakor sveti evangelij, da iz naju ne bo nič. Morala sem priseči očetu! Le hlapca — le hlapca ne ljubiti! Pavle, podaj se, moški bodi, kakor sem jaz. Kajti četudi bi se zgodilo — kar pa večni Bog obvaruj, da bi moj oče pred menoj umrl, midva brez njihovega dovoljenja ne bodeva nikdarmož in žena — ker sem jim tako prisegla. — Prisego bodem izpolnjevala do groba — saj vem, da očetova kletev ne dá nikdar blagoslova in sreče (zgrudi se nezavestna).

Pavel. Za Boga križanega, tebi je slabo!
(Podpre jo.)

Andrejček (očitaje). Pavle, ti preklicana rogovila, kaj si pa sedaj naredil! — Ti si malo-priden človek!

Pavel (boječe in sočutno). Franica, dušica moja! Pojdi, popeljem te v sobo! (Pelje jo v hišo.)

Andrejček (podpira Franico, potem pa spredaj pride). No, sedaj pa že več ne vem, ali sem kuhan ali pečen. (Pomišljajoč.) Strela božja! Do danes sem mislil, da Franica Pavleta sovraži, — pa je zaljubljena vanj — kakor — jaz — v svoje citre. Oj ti šment, ti. Sedaj se pa le spravi, Andrejček, imaš že zadosti! (Pospravlja svoje reči.)

Jednajsti prizor.

Grešnik. Andrejček.

Grešnik (pokazal se je že med prejšnjim prizorom v zatišju in je vse videl, stopi naprej in pravi). Vohunstvo se mi je pa danes venderle dobro izplačalo. — Le počakaj — ti ponosna Franica! Jaz ti bom napravil še jako grenka zdravila, da boš koj zdrava.

Andrejček (opazi Grešnika, boječe zase). Jezus, Grešnik!

Dvanajsti prizor.

Jeklen. Prejšnja.

Jeklen (gre preko odra, hoče v hišo).

Grešnik. Oče Jeklen, besedo bi rad govoril.

Jeklen (čudeč se). Grešnik še tukaj?

Grešnik. Sosed, jaz sem si nekaj premislil.

Jeklen. Kaj pa takega?

Grešnik. Ano moral sem prepustiti Domnu. Kaj pa, ko bi mi sosed Franico obljubil?

Jeklen (razžaljen in zasramljivo). Kaaj? Najprvo Ano, potem pa Franico. No, saj pravim, Grešnik ni izbirčen človek. Vsaka mojih hčerá bila bi mu všeč, samo da bi le tudi moj svet

ž njo vred dobil. (Smeje se zasramljivo.) Kaj ne, da res, sosed?

Grešnik (tudi zasramljivo). No, če sosed meni neče Franice dati, bode dal pa Pavletu svoj svet.

Jeklen (začudeno). Pavletu?

Grešnik. Saj bi ne bil Franice že danes snubil, ker je bolehná in se torej ne spodobi. Toda, ker Jeklen v občinskem odboru vedno goni, da naj vender vse ukrenemo, da se hlapci in dekle ne bodo tako lahko ženili. —

Jeklen. I sevéda, ker je to nesreča za našo deželo! Posebno pa še za nas kmete.

Grešnik. Da, in ker Jeklen vedno in povsod pripoveduje, da bi svoji hčeri rajši po svetu pognal, kakor pa da bi katerikoli dovolil hlapca uzeti.

Jeklen. Kaj pa misliš?

Grešnik. Mislil sem torej, da se moram požuriti, kajti med Franico in Pavletom zrak ni več čist!

Jeklen. Kaaj? Kdo to pravi?

Grešnik. Jaz! Uveril sem se in lahko govorim. (Po tihem govori jako živo in z rokami mahaje z Jeklenom.)

Andrejček (ki je boječe poslušal záse). Grešnik, ti malopridnež, ti! Poslušal je. Oj, ti ogleduh! (Zadene svoj koš in išče palice.)

Jeklen. Nikakor ne morem verjeti, da bi bila razodela Pavletu svojo ljubezen.

Grešnik. In pa še prstan mu je dala — prstan svoje matere.

Jeklen. To ni res!

Grešnik. Dokažem vam!

Jeklen. Prstan svoje matere?

Grešnik. Ali mi obljubite Franico za ženo, če najdeva pri Pavletu prstan?

Jeklen. Ne, tega ne verjamem. Ni mogoče. (Oziraje se okolu, kliče.) Pavle! Pavle! kje je Pavel? (Hitro odide zadaj na desno.)

Grešnik (kliče za njim). Jeklen, Jeklen. Ne tamkaj — tukajle — tu notri v hiši je! (zase) Vrag ga uzemi! Ta divjá, kakor blazen. (Hitro za njim zadaj na desno.)

Andrejček (sam, Grešnika oponašajoč). No sevéda, — tamle notri je — ti gadja zalega! Ti obešenjak! (Stopi spredaj.) Svojo prvo ženo je ubil — ničvrednež. — Kar slabo mi prihaja samega strahú. (Hitro in odločno.) Ne, ne, danes Jeklen nikakor ne sme prstana pri Pavletu dobiti, danes že ne. Naj že bo, kakor hoče! (Iz vleče svojo piščalko in zabrlizga, kakor v drugem prizoru.) No, še tega bi bilo treba! Franica je že tako slaba, kakor kramarsko platno. Sedaj

naj pa še Jeklen kako rabuko napravi in po njej bi bilo. Ne, ne, taka nesreča se ne sme zgoditi.

Trinajsti prizor.

Pavel. Andrejček.

Pavel (pride iz hiše). Ali si me ti klical ?

Andrejček (bojazljivo, napolglasno njemu nasproti). Ves se tresem zate.

Pavel (prestraši se in pride doli po stopnicah).

Kaj pa je ?

Andrejček (ozira se okolo). Brž mi daj sem prstan.

Pavel. Franičin prstan ?

Andrejček (bojazljivo). Da ; le nikari se predolgo ne premišljaj, sicer se boš kesal, ker bo prepozno.

Pavel. Prstan — za celi svet ne!

Andrejček. Če imaš Franico res kaj rad, daj ga sem ; njeno življenje ti rešim ž njim.

Pavel. Andrejček, ali si zblaznel ?!

Andrejček. Prstan, prstan mi daj sem, pravim.

Pavel. Prstana ne dam ; tudi ne, če mi je takoj umreti. Prstan mi je post al svetinja ! (Odide na skedenj.)

Andrejček (s komičnim afektom). Kaj, da ga ne boš dal? Ti strela božja! Ti peklensko seme! — Prstan moram imeti, če se prav na glavo postavim. (Za njim na pod.)

Štirinajsti prizor.

Anže (pirije iz leve strani kimpež, na kojem leži srna. Obstoji). Ko bi srne le tako neumne ne bile in bi same ne tiščale v klado; človek nima drugega, nego delo zarad njih. (Ogleda si kolo.) Kaj pa je to? — Kolo nima nobenega vojnika. Grom in strela, kdo le mi ga je izmaknil? (Popusti kimpež v zatišju in stopi naprej.) Na, to imaš; sedaj moram še kakega cveka iskati, sicer mi kolo doli pade. (Jako nevoljen.) No, to vam je tudi prava nedelja, taka, kakor današnja. — Jagode brati — pasti — srno najti — domu prinesiti — sedaj jo pa še k lovcu vlačiti — pa človek še vojnika nima pri kolesu. No, to je preveč, naj reče kdo, kar mu drago! Bog je rekel, šest dni delaj, sedmi dan ti pa ni treba srn k lovcu vlačiti. Danes je nedelja, permojkokoš, in jaz jo popeljem šele jutri. (Pusti kimpež na odru in se na levo zadaj izgubi.)

Petnajsti prizor.

Andrejček (pride jako zadovoljen s poda). Da imam le prstan! (Grozeč se.) Le počakaj, ti Grešnik grešni, jaz ti bom pokazal, da je Andrejček tudi malopriden lahko, ako s tem stori dobro delo. (Smehljajoč.) Kadar zvedo moje dobro delo, bode me Jeklen nekoliko — krišpal — toda naj me le — bom že držal. Pa še kako! (Smeje se.)

Šestnajsti prizor.

Grešnik. Jeklen. Andrejček.

Grešnik (zadaj na desni). Notri je — v hiši — pravim vam!

Jeklen. Moja Franica in ne odkritosrčna; no, tega ne verjamem!

Andrejček (zase). V hišo ju pa že ne pustim. (Hiti na stopnice, kjer se postavi.)

Grešnik. Če sedaj še ne gre, nič ne dé. Pavel bo že počakal, da se stari Jeklen stégne, potem bode pa ženitovanje.

Jeklen. Kaaj — to naj bi bile besede moje hčere?

Grešnik. Na svoja učesa sem slišal.

Andrejček (zase). Oj, ti lažnjiva zgaga!

Jeklen (silno razburjen). Grešnik, če je to res!
Grešnik. Prstan bode dokazal. Le kar noter pojdiva. (Sili Jeklena k stopnicam.) Franica ne bo tajila, da mu je dala prstan.

Andrejček (nad Grešnikom zareži). Franica ne bo nič tajila, ker nima prav nič tajiti! Če me pa Grešnik zarad prstana zavida, dam ga ji pa sam nazaj!

Grešnik (zaničljivo). Kdo pa s teboj govori!

Andrejček (Jeklenu). In če je vam, oče Jeklèn, tako žal za prstanček, dam ga vam takoj lahko nazaj. Brez njega bom tudi živel. (Da Jeklenu prstan.) Tu ga imate, da se ne bodete jokali po njem.

Jeklen (ogleduje prstan in se veselo zauzame). Kaj, Andrejček, tebi da bi bila dala Franica prstan?

Andrejček. Dala ali ne dala — naj že bo, kakor hoče — jaz ga ne potrebujem več.

Grešnik (Jeklenu). Sosed, nikari mu ne verjamite, nabrisal vas bo.

Jeklen (Andrejčku). Tebi? Morda, ker si ji citral?

Grešnik. To ni res! To je sleparstvo! (Sili Jeklena k stopnicam.) Le v hišo pojdiva.

Jeklen (Grešniku ostro). S potf se mi spravi! (Prijazno Andrejčku.) Na, Andrejček, le obdrži ga!

Andrejček (še vedno hud). Ne maram ga ne! — zarad take malenkosti naj bolna revica nima nikakih sitnosti!

Grešnik (zase). Ti prekanjeni slepar, ti!

Jeklen. Le nikar se ne jezi, Andrejček, in obdrži prstan, Franica ne bo imela zaradi tega nikakih sitnosti. Saj ti ga privoščim, prav nobene žale besede ji ne bom rekel.

Andrejček. Roko sem! Dokler se Franica ne pozdravi, nobene besedice ne o tem!

Jeklen. Tu je moja roka! Nobene besede! (Sežeta si v roke.)

Grešnik (zase). Ali je morda Andrejček hudiču zapisan?

Andrejček. No, sedaj pa že uzamem prstan. Lepa hvala zanj, oče. (Uzame ga.) Prav lepa hvala.

Grešnik. Ne dajte se vender staremu potepuhu za nos voditi.

Jeklen (hud). Grešnik, veš, kaj ti pravim. Tisti, ki mi na kruh mišico potresa, še vedno ni tako poreden, kakor pa ta, ki mi iz gole lakomnosti skuša srce zastrupiti.

Grešnik. Kar sem sam videl, mora res biti.

Jeklen. Grdi opravljivec!

Grešnik. Bode se že dokazalo!

Jeklen (Grešnika prav zaničljivo meri). Iti moram! Venkaj moram — na zrak — kajti, če

bom Grešnika še dolgo gledal, ne bode dobro!
(Odide skozi sredo na levo.)

Andrejček (se hoče zmazati). Jaz tudi grem
— sicer bi utegnilo pri meni tudi kaj napačno biti.

Grešnik. Stoj! Tu ostani.

Andrejček. Grešnik! pomisli, da je Franica
za smrt bolna — sicer bi tega ne bil storil. Veruj mi!

Grešnik (ga zgrabi). Ti stari nepridiprav!

Sedemnajsti prizor.

Jerica. Prejšnja. Kasneje Anžé.

Jerica (iz poslopja na desni). Grešnik, stoj!
Kaj pa je to. Andrejčka bi vsakdo lahko mi-
kastil! (Kličé.) Anže! Anžé!

Grešnik, Kar raztrgal bi te — stavec be-
loglavi! (Prime ga še trje.)

Andrejček (proseče). Ne za šalo, ne za ne-
umnost, temveč Franici na ljubo sem storil to.

Anže (pride od zadaj z desne). Kaj pa je?
Tukaj sem!

Jerica. Vidiš ondile! Andrejčku pomagaj!

Andrejček. Le Franici na ljubo in pa še
prav zares!

Grešnik. Jaz bom pa Franici na ljubo tvoje citre ob tla treščil. (Hoče seči v koš po citre.)

Andrejček (umakne se mu). Grešnik, prosim te!

Anže (grozi se od daleč Grešniku). Vi — slišite vi — Andrejčku se ne sme nič žalega zgoditi — pravim vam.

Jerica (Anžeta naprej sili). Pomagaj no Drejčetu.

Anže (bliža se bojzljivo Grešniku). Jaz pravim, da mir! (Hoče Grešnika prijeti.)

Grešnik. Ne dotikaj se me, če ti je glava ljuba.

Anže (odskoči). Vse bom razbil — jaz sem hud!

Jerica (porine ga zopet naprej). Oj, ti mila Jera ti!

Anže (požene se zopet proti Grešniku). Pravim, da izpustite! Če ne, bode druga!

Grešnik (izpusti Andrejčka in gre nad Anžeta). Poberi se od tod — ti spaka ti.

Anže (umikajoč se). Kaj? spaka? spaka? No, vi me še ne bodete tako nazivali; umejete li, vi že še ne!

Grešnik (ne izpustivši Andrejčka iz oči, Anžetu). No, če nisi spaka, pa si norec.

Anže. O! — če sem pa norec, potem vam bom pa že pokazal, (zapreti mu s prstom), kaj da norec vse zna! (Umika se proti ozadju.)

Jerica (kliče za njim). Anže, Anže, oj ti strahopetnik, nimaš prav nič poguma. Sram te bodi!

Grešnik (seže v Andrejčkov koš po citre, zasramljivo). Andrejček, ali jih vidiš — kako bodo šle na drobne kosce! (Vrže jih tako od sebe, da prileté Jerici v predpasnik.)

Jerica (ujame citre v svoj predpasnik. Smeje se). Oho, ha, ha. (Grešnika zasmehuje.)

Anže (pripelje kimpež). Norec je že tukaj. (Požene se z vozičkom Grešniku pod noge in zakliče.) Usedite se!

Grešnik (pade v znak na kimpež, prime se z obema rokama za stranice in z nogami opleta).

(Hlapci in dekcle od vseh strani pritisnejo in se smejejo.)

Jerica. Hi! Bistagor!

Anže. I-a! i-a! i-a! (Oponaša oslovo riganje in z Grešnikom na kimpežu zdirja proti ozadju na levo.)

Andrejček (sprejme od Jerice citre, katere leskečih oči ogleduje, ne da bi se za vse drugo kaj zmenil). O moje citre!

Godci godejo živahen konec dejanja. Zastor naglo pade.

Drugo dejanje.

Kmetska hiša Jeklenova z jednim oknom, s srednjimi in dvojimi stranskimi durmi. V ozadju na levi velika peč, okolo nje klop. Spredaj na desni miza s stoli. V hiši je slaba svitloba, izhajajoča od svetilke sredi sobe. Zadaj ob steni polica s knjigami in pismi.

Prvi prizor.

Franica. Jerica. Neža. Anže in poleg teh več hlapcev in dekel.

Franica ne peča se za druge in ima na mizi s perilom opraviti. Gorí ji sveča. Neža sedi pred motovilom, na katerem je štrene namotala; klopčič drži v rokah, s katerimi tu in tam v spanju miga. *Jerica* in druge dekle sede na okoli v kolobarju in predejo. *Anže* dela trske. Drug hlapec snaži konjsko opravo. *Jerica* prede in poje :

I.

Jerica.

V zatišju je studenček zal,
Srebrnopen njegov se val.

Zbor.

Drví mej širni svet.

Jerica.

Čez dol in plan med svet hiti,
Poljubljač vse, kar dobi.

Zbor.

Drvi mej širni svet.

Jerica.

To je mladosti zlate tek, ljubezni čiste srečni vek;
Skoz zelen log, skoz pisan gaj hiti kot potok v kraj!

Zbor.

Kot potok, potok v kraj!

Neža (kateri v spanju klopčič iz rok pade,
ujame ga, in dremaje poje sama).

Kot potok, potok v kraj! (Krohoh.)

Neža (uzbudi se hipoma). Kaj pa se smejete?

Jerica (smejoč se). Ker jo tako lepo za nami pobiraš.

Neža. O saj nisem dremala ne, le mislila sem nekaj.

Anže. In napačno je pa tudi pela.

Neža. Kaaj — ti boš mene peti učil — ti, ki še za obhajilo nisi opravil. (Kar se da, hitro vije.)

Jerica. Sedaj se je pa res uzdramila. (Smeje se.) (Vsi se smejejo.)

Neža (delo ustavi in huda). Veste kaj, vi se pa ne bodete prav nič z menoj šalili. Vi ste mi še premladi, vsi, kolikor vas je!

Franica (resno). Ali bo mir? Sram vas bodi, da s staro revico zbijate šalo! Vse, kar vas je, starost čaka.

Anže. Jerica, zapoj, zapoj dalje!

Neža (zopet hitro vije, potem pa počasneje in počasneje, dókler ji zopet glas ne omahne in Neža zaspi).

2.

Jerica.

Tam v kraju je pa mlin lesén,
Pred njim pa mlinar nikdar lén.

Zbor.

Potoku pot zapre,

Jerica.

Zaprtega potem ima,
Da goni mu kolesa dva.

Zbor.

In Bog ve, kaj še vse!

Jerica.

Boječ drvi do reke se, kjer ladija nanj spravi se;
Da nese doli jo v morje, kjer mine ga gorjé.

Zbor.

Kjer mine ga gorjé.

Anže. Primaruha, lepa pesem, če jo moja Jerica poje.

Jerica. To je poselska pesem; mi posli smo kakor voda. Nisi nič, nisi bil nič in svoj živ dan nič ne boš! Peščico tistih nežnih let, ko smo še mladi in slabotni, letamo po lokah.

Kakor pa se le količkaj okožimo, že nas uprežejo v delo, kakor mlinar vodo, in upreženi ostanemo, dokler nas ne požre zopet črna zemlja.

Dekla. O res je res, prav pravi pesem!

Franica. Dani se. Luč ugasnite in vsak po svojem delu! (Pobere perilo in uzame luč, ter odide na desno.)

(Franica, ki je namreč v prvem dejanju bolestna in bleda, je sedaj lepo rudeča in živa.)

Jerica. (Pihne luč, uzame kolovrat in poje.)

Da nese doli jo v morje, kjer mine ga gorjé.

(Anže, Jerica, dekle in hlapci pobero vsak svoje delo in pojó.)

Zbor.

Kjer mine ga gorjé.

(Vsi odidejo skozi sredo.)

Neža. (Spi, ko so vsi odšli dremajoč poje.)

Kjer mine ga gorjé.

(Uzbudi se hipoma in hiti viti; na to se ozre okolu sebe in videvši, da so že vsi odšli, ustane, pograbi motovilo in šanta na sredo venkaj.) Oh jeminasta, no, saj pravim!

Drugi prizor.

Franica Pavel. Pozneje **Jeklen.**

Franica (od desne strani s perilom, katero položi na mizo in je začne ravnati). Kakor so oče naročili, tako se naj pa zgodi.

Pavel. Je že vse prav. (Pohlevno.) Jaz pa vender mislim, da bi bilo dobro očeta opozoriti na to. (Milo gleda Franico.)

Franica (ne pogleda ga nič). Naročili so, da naj Nace Rustana žene, čemu torej določeno reč še razpravljati?

Jeklen (pokaže se na levih vratih in posluša. Nihče ga ne opazi).

Pavel (prijazno prigovarjaje). Glej, Franica, Rustan je razposajen, pot po dolini pa leden. Jaz mislim, da ga Nace ne bo mogel sam brzdati. Ali res nečeš uprašati, ali naj grem še jaz ž njim ali ne.

Franica (perilo ravnajoč, kratko). Ne! kakor so oče naročili, tako naj pa bo.

Pavel. (Prav toplo.) Glej, Franica, kako lahko bi se zgodila nesreča.

Franica. To tebi nič mari.

Pavel. Pojdi in vender uprašaj.

Franica (ne da bi Pavla pogledala). Rekla sem že, da ne.

Pavel. (Zase nekoliko nevoljen.) Naj bo, kakor hoče; torej v božje ime. (Prijazno k Franici.) Pa mi nikari ne zameri zaradi tega (hoče oditi).

Jeklen (prijazno). Da, da, Pavle, prav praviš; na leden pot sem res pozabil. (Franici.) Zakaj pa mi nečeš sporočiti, če te Pavel na kaj domisli? A?

Franica (odločno). Kar vi zapoveste, tako naj se zgodi; ne pa, da bi se vaše določbe še le čez zobe vlekle. Tako ste me učili in po tem se ravnam.

Jeklen. Je že prav, toda vsaka reč ima svoje izjeme. (Prijazno Pavlu.) Le pojdi, Pavle, le in pomagaj goniti Nacetu Rustana do selskega pota.

Pavel. Dà, oče!

Jeklen. In prav hvaležen sem ti, da za našo hišo ne delaš le z rokami, temveč tudi z glavó. (Potrka ga po rami.)

Pavel. To je moja dolžnost. (Prijazno k Franici.) Z Bogom, Franica! (Po sredi venkaj.)

Franica. (Prijazno.) Pa srečno hodi. (Gleda za njim.)

Jeklen. (Malone očitajoč.) Prav nič mi ni všeč, da si mi s Pavletom tako osorna. (Malone jezno.) On je najboljši moj hlapec in jaz ne trpim, da bi upili nad njim. (Pogleda Franico,

ki je še vedno za Pavletom zrla.) Kam pa gledaš, če jaz s teboj govorim?

Franica (se prestraši in v Jeklena oči obrne). Kaj pa želite, oče?

Jeklen. Vsi imajo Pavleta radi, kolikor jih je pri hiši. Le ti si jedina, ki se ga ogibaš; in kadar pa moraš ž njim govoriti, tedaj se pa zadiraš nad njim. Ali si že zopet pozabila — sedaj, ko si zdrava — kaj ti je vsega v tvoji bolezni nanosil?

Franica. (Pobere perilo in ne more nič več zakrivati notranje razburjenosti.) Oče, pustite me pri miru s Pavletom! Jaz že vem, zakaj da sem taka! (Odločno.) In jaz mislim, da tako, kakor je sedaj, mora prav biti! (Odide na desno.)

Jeklen. (Kliče za njó.) Ti, trmoglavo dekle! (Stopi naprej zadovoljno smehljajoč se.) Franica ima ves moj značaj. Kar si v glavo utepe, mora se zgoditi in če bi voda gorela. No, dober tek, kdor njo za ženo dobi! Kriviti se bo moral pod njo, kakor drevo pred viharjem, sicer pojde vse na drobno. (Hoče polagoma oditi.)

Tretji prizor.

Jeklen. Anže.

Anže (pride silno razdražen z leve strani, besede presekavajoč). Oče, oče Jeklenov! Jaz-jaz-jaz ne ostanem — nič več pri vas — jaz grem — kar grem!

Jeklen (porogljivo). Oho, kaj pa je?

Anže. Moje bukvice, pravim, jaz-jaz grem!
(Mika se nazaj, z rokami mahaje.)

Jeklen. Kaj se ti pa meša, prismoda ne-spametna, ali ne veš, da smo se za celo leto pogodili?

Anže. Nič ne dé! Jaz ne ostanem, pa ne ostanem! Jaz sem razžaljen. (Zopet naprej štopi, kakor iz začetka.)

Jeklen. (Smeje se.) I kako pa? Kaj sem ti pa storil.

Anže (kar hkrati jako uljudno in dobrovoljno). O bog obvaruj! Vi prav nič. Vi ste že dobra dušica. (Zopet ves divji.) Ali hlapci, ti so vražji! (Kakor prej.)

Jeklen. Tako? Hlapci? (Šaljivo.) Kaj so ti pa že zopet naredili?

Anže. (Zopet besede sekajoč.) Pra-pra-pravijo, da-da-da sem ne-ne-u-umen, neumen! Neumen

kot tele, neumen kakor bik, da celo neumen kot noč! Tega moja pamet ne prenese!

Jeklen (krohota). Kdo pa je to rekel?

Anže. Vsi hlapci od kraja. Nace, Šimen, France, vsi, vsi, kolikor jih imate. Jaz ne ostanem, pa ne ostanem! (Gre zopet nazaj.)

Jeklen (skuša ga potolažiti). Anže, pameten bodi! Boljša je pamet, nego žamet!

Anže. (Stopi zopet naprej.) Kako-li morem pameten biti, če mi vsakdo pravi, da sem neumen! Tega ne pretrpim. Jaz pojdem (hoče oditi).

Jeklen. (Zase). Prismodetu so danes zopet nekoliko preveč podkurili. (Na glas in prijazno Anžetu.) Anže, pojdi sem, bodem ti nekaj povedal,

Anže. (Gre nezaupno tjakaj.) Kaj pa?

Jeklen. Čuj me. Kadar ti zopet kdo pravi, da si tepec ali neumen — ali me umeješ?

Anže. (Jeklena ogledujoč.) I seveda vas umejem.

Jeklen. Takemu se v zobe zasmej in pa misli si, da si pameten,

Anže. (Hipoma iznenajen Jeklena pogleda.) Da, oče! (Bojazljivo.) Ali si pa smem misliti, da sem pameten?

Jeklen. I seveda si smeš; saj ti jaz dovoljujem.

Anže. (Jako zadovoljen, malone ponosen.) No, oče, če mi vi dovolite, da si smem to misliti, potem pa še ne grem! (Veselo in jako neumno zakrohota se.)

Jeklen. No, hvala Bogu!

Anže. Lepa hvala vam, oče, za dovoljenje. (Pogleda smeje se Jeklena in z glasnim in neumnim smehom po sredi odide.)

Jeklen (gleda za njim in uzdihne). Sveti križ božji! Tu je treba potrpežljivosti in s takimi ljudmi se mora človek ukvarjati. (Stopi bolj naprej.) In pa še veseli moramo biti, da imamo takih zadosti. (Jezno.) Saj ga že skoraj dobiti ni poštenega hlapca, kakor smo jih nekdanj imeli, ker vse le v tvornice tišči, ali pa k rokodelstvu. Kam pa pridemo po tej poti! S čim se bodo pa ljudje živili, če ne bo nihče več hotel kmet biti. —

Četrty prizer.

Nosán, občinski sluga. **Jóymene Janez**, **Zmikavt Matija**
in **Jeklen.**

Nosán (na pol v uniformi, na pol v svoji kmečki opravi, s sabljo, v kratkih hlačah, zelenih nogavicah, pride po sredi in hoče oba po vojaški postaviti). Tu, tu semle se postavita!

Jeklen. Kaj je že zopet?

Nosán (stopi naprej). Gospod pugermajster, meldam ponižno (pokaže na oba) enega kul-pa-ta, pa enega smolanta (simulanta).

Jeklen. Zmikavt Matija in pa Jójmene Janez, kaj pa je zopet?

<i>Matija</i>	}	(stopi naprej). Pravico zahtevam, gospod župan, pravico.
<i>Janez</i>		(stopi naprej počasi, kakor prav hudo bolan). Bolan sem, oče, da, pa še kako! Oh, kako me boli! Jójmene!

Jeklen. Ne govorita mi h krati, temveč vsak zase, drug za drugim.

Nosán. (Matiji poučno.) Če ti govoriš, govorim sam. (Janezu.) In kadar ti misliš odgovarjati, odgovarjaj sam zase, ne pa eden za oba h krati. To sem vama že stokrat ubijal.

Matija. Saj sem sam govoril, saj vendar nimam dveh jezikov.

Jeklen. No, Zmikavt Matija, kaj je?

Nosán. Zmikavt Matija je Pečatniku ukrad kiceljna na zmikaven način.

Jeklen. Kaj je ukrad?

Nosán. (Razlagajoč.) Enega kiceljna, prav res, ferstecik!

Matija. Kozliča sem mu izmaknil. (Zaničljivo.) Za biriča bi se rad štulil, pa niti slovenski ne zna!

Jeklen. Če je kozla ukradel, pride sodišču v pest.

Matija. (Zadovoljen.) Saj sem rekel! — Pa so mi ga hoteli še utajiti.

Jeklen. (Ostro.) Menda si vender ne boš domneval, da je ukradeni kozel tvoj?

Matija (hud). Kaj kozel? Kozel naj bo, kjer hoče, zanj se ne brigam, pač pa za tatvino, in ta je moja, ter mi je nihče ne uzame!

Jeklen. Pri moji veri, ne umejem te!

Nosan (pojašnjuje). Pečatniku izginil je njegov kic na zmikaven način. Da bi pa ne imel nobenih potov k sodišču, uzel je tatu korpeš deflikti preč ter mu ga je erzecov z nekaj gemište klofutami in nekterimi štokštrajhi po plečih in Zmikavt Matija je bil obgefertik!

Jeklen. A, tako je ta reč.

Nosan. (Ponosno.) Tako, da! Toda jaz nečem s tem že odpravljen biti! Bog obvaruj! Sedeti hočem! Sedeti! Ali ste me umeli? Zakaj pa človek krade, če bi ne bil zaprt! Mi kraddemo, da nas zapirajo; toda vse ob svojem času.

Jeklen. Menda ne moreš več živeti, če ne prideš vsako leto jedenkrat v luknjo!

Matija. (Očitaje.) Tako je; letos sem tako že nekoliko kasen. Pojutranjem je že božič. Lansko leto o tem času bil sem že na Žabjeku, letos se moram pa za svojo pravico šele prepirati.

Jeklen. Matija, jaz te ne umejem! Vse svoje življenje bil si poštenjak, da te je bilo veselje videti. Sedaj na stare dni postal si pa tak tat, in to po vsi sili!

Matija. (V nekaki zadregi.) Vsakdo gre po svojem zaslužku.

Jeklen. Tako si bil priden in pošten, sedaj si pa vsako leto v zaporu.

Matija (zabavljivo). Ali mari mislite, da nas notri z dobrinami obsipajo. Hrana ni tako dobra, da bi se človek pulil za njo, in postelja je trda.

Jeklen. Zakaj pa kradeš potem?

Matija. (Zbadljivo.) Kradeš, kradeš! Zato, ker je vendar še bolje, nego pa kot občinski siromak od hiše do hiše beračiti in po hlevih na mrzli slami spati. (Prav zbadljivo.) Tako daleč ste vi kmetje pripravili svoje stare, zveste posle, da sedaj na stare dni roparje po ječah zavidajo za njihova ležišča, ki so že vsaj na gorkem. Tako je, pri moji veri, da!

Jeklen (seže v zadregi v žep in mu da denarja). Na, tu imaš, Matija, v gostilnico pojdi in čašo vina si kupi, da boljše misli dobodeš.

Matija. Lepa hvala, oče, kaj pa kozel?

Nosán. Kic ni bil po pravih regelcah ukraden, torej ni gilitik, ergo pred postavo mrtev, in pojde ad acta!

Matija. Oho, iz tega ne bode nič! Mojega prava ne pustim kar tako! (Gre k peči in se greje.)

Jeklen (Janezu). Kaj pa je s teboj?

Janez (ki se je dosedaj pri peči grel, stopi naprej). V bolnišnico bi šel rad, v bolnišnico. Bolan sem, pa še kako!

Jeklen. Vsako leto po zimi se valjaš po bolnišnici.

Janez. Ozeblina sili mi v mozeg. O Jój-mene!

Jeklen. In občina naj pa plačuje za teboj, kaj ne?

Janez. Kje drugje, nego pri vas kmetih in pri vašem delu sem si pa nakopal bolezen?

Jeklen. (Nevoljno.) Vedno bi se po bolnišnici valjal!

Nosán. Šmolant je, šmolant!

Janez (zbadljivo). Le nikari ne mislite, Bog ve kako dobro da je v bolnišnici! Tamle vam

jeden uzdihuje, tu-le zopet drugi toguje, ondi tretji joka. Oče! oče! le noter se potrudite in poskusite, pa bodele takoj zvedeli, pri čem da smo. Navzlic temu je pa venderle še nekoliko bolje, nego pa nam je občinskim siromakom zunaj, kjer niti gorke sobe vsak dan nimamo. Jojmene, pa moja noga!

Jeklen. (Premišlja si.) Nosán, daj mu nakaznico.

Nosán (upraša). Ali s pravico na tukajšnjo cuštendigkajt zboleti?

Jeklen. Da, da, jaz mu jo bom podpisal.

Nosan. Zer vol. (Salutuje. Janezu.) Špítalar, hodi za menoj!

Janez. Lepa hvala, oče Jeklen, lepa hvala. (Odideta po sredi.)

Matija. Oče Jeklen, jaz kozlove tatvine nikakor ne pustim. Pripoznati se mi mora. Pri-tožil se bom. Po zimi hočem biti zaprt. Poleti — no, tu ne potrebujem nobene milosti — ker je gorko.

Jeklen. I izgubi se mi, sicer pokličem hlapce.

Matija. Tako, surovi ste tudi še, če človek svoje pravice išče. Le počakajte, Jeklen! Kozla ste mi snedli, bodem pa še kaj drugega naredil. Zaprt hočem biti, strela božja. (Jezon po sredi odide.)

Jeklen. Kadar me zopet za župana izvolijo, prodam svet in pojdem v Bosno. Pri moji veri. (Gre k polici, kjer nerodno po pismih in knjigah brska.)

Peti prizor.

Andrejček. **Jeklen.** Pozneje **Franica.**

Andrejček (nekoliko „nasekan“ pride peva-joč po sredi). Slivovec velja sedemnajst, grenki pa osemnajst. Oh nič več, oh nič več, oh nič več mi ne gre! (Ugledavši Jeklena, zre vanj prav neumno, kakor bi se opráščati hotel.) Tukaj sem, ha, ha, ha. (Prijazno.) Bog vam daj dober dan, oče Jeklen. Dovolite! (Odloži koš in ga k peči ob klop nasloni.)

Jeklen. No, odkod si jo pa danes prisekal, Andrejček?

Andrejček. (Smejó.) Jaz, ha, ha, ha, prišel sem semkaj od sem in tje. Celó noč sem okrog lazil. (Opazi Franico in ji pokima.)

Franica (pozdravi Andrejčka prav prijazno, posluša in mu izraža po migljajih svoje sočutje).

Jeklen. Tako in v tem mrazu!

Andrejček. O mraz, ta vam je malopridnež, toda Grešnik je pa še dokaj večji malopridnež.

(Gre h košu, iz katerega svoje reči razklada in zopet uklada. S citrami pa vender prav varno postopa.)
 Dà, dà, Grešnik je še dokaj večji malopridnež, nego pa najhujši mraz. Včeraj moral bi bil imeti svoj dan pri Grešniku. (Smeje se zasramljivo.) Ha, ha, pa sem šel rajši celo noč in celi dan po mrzlem gozdu stikavat, kakor pa h Grešniku, ha, ha, ha.

Jeklen. Tako? Le glej, da še ti zbolíš, potem boš pa v bolnišnico tiščal.

Andrejček. Jaz? Jaz že ne! Revček Andrejček vam ne bo nobenih stroškov na glavo nakopaval. Ne, ne! (Ogleda si citre.) Sam sebi se zdim podoben strunam na mojih citrah. Uzdržim, dokler morem; kadar me bo pa usoda kdaj preveč napela, da ne bom mogel dati več pravega glasu, tedaj odtrgalo se mi bode, pa prav s korenino vred! (Smeje se.) Pa še prav res!

Jeklen. (Smehljaje.) Ako se ne motim, ima ga Andrejček danes pod kapo.

Andrejček. O pač, pač, nekoliko že. Žganjarjev Jože nalil mi ga je dva kozarčka, jaz sem jih pa kar prekopicnil; sedaj pa mene skušata prekopicniti. (Imenitno.) O veste, saj če bi bil včeraj kaj jedel, ne storili bi mi dve čaši prav nič. (Ponosno.) Prav nič, pravim vam. Moja narava je trdna in vam kaj prenesem. Pa še

prav res! (Opoteče se na klop.) Da, prav res! če vam rečem! (Usede se.)

Franica (uzame iz miznice krožnik s štruklji). Andrejček, na, nekaj štrukljev je ostalo. (Gre k njemu.)

Andrejček (vesel, prime krožnik). O, glejte si no! To se mi bodo prilegli! (Pokuša.) Kako so vender dobri! (Prijazno.) Bog povrni, Bog poplačaj. (Jé z veliko slastjo. Od daleč se čuje žvenket kraguljčkov in prihaja vedno bliže, potem pa utihne.)

Jeklen. Kaj pa je to?

Franica. Sani. (Odpre okno.) Oče! to veselje! Svak je prišel in pa Ana. (Odide po sredi z Jeklenom, okno ostane odprto.)

Andrejček (ozre se proti oknu). Mraz gre noter, mraz! (Gre okno zapirat. Trepetajoč.) Kadar je človek na gorkem, šele čuti, kako da je zunaj mrzlo! Hu, hu, hu! (Gre zopet k peči, kjer svoj krožnik uzame in jé, ne da bi se brigal za došleca.)

Šesti prizor.

Domen. Ana. Franica. Jeklen. Andrejček.

Ana (zimski oblečena, z lepo košarico v roki ustopi). Dober dan, oče!

Domen (zimski oblečen, moli Jeklenu roko). Bog vam daj dober dan, tast! (Odloži klobuk in plašč.)

Franica in *Ana* (pozdravita se. Franica ji pomaga ogrinjač odložiti).

Andrejček (poliže plošček, postavi ga na stran in gre zopet na klop k peči).

Jeklen. No, prav veseli me, da sta vendar prišla v vas.

Franica. Pa res jako poređkoma prihajata.

Jeklen. Jako ponosna sta postala. (Povabi ga k mizi.)

Domen. Ne jezite se, oče, saj veste, kako je. Obrt nama ne pripušča. (Usede se.)

Jeklen. Zakaj pa izpreči ne daš?

Domen. Saj morava takoj naprej. Po jutranjem je sveti dan in kmetje iz cele okolice prišli bodo v cerkev, potem pa v gostilnico. Zato sva se danes pripeljala očetu voščiti vesele praznike in pa za novo leto. (Seže mu v roko.)

In pa majhen sodček prav dobrega vina sem tudi s seboj pripeljal. (Oba med seboj dalje govorita.)

Ana (ki se je dosedaj s Franico menila). Franica, tudi nekaj za potico sem ti prinesla. (Izveleče iz košarice krasen rudečesvilnat robec in ga dá Franici.)

Franica. Oh, kako je lep! (Uzame ga.) Prav lepa hvala in pa tvoja velika dolžnica ostanem. (Obe se med seboj menita.)

Andrejček. (Radovedno tjakaj zijaje, na pol glasno zase.) Strela božja, to ti je ruta! (Izveleče popolnoma luknjast robec iz svojega koša.) Tudi ta je bila nekdam tako lepa — sedaj pa že nobene barve več nima. (Razgrne ga, da se vse luknje pokažejo.)

Jeklen. Franica, vina pa kruha, zasučí se!

Franica (steče na levo). Takoj, oče, takoj!

Jeklen. No, kako pa se vama kaj godi?

Domen in *Ana* (h krati). Prav dobro, oče, prav dobro.

Jeklen (Domnu). Kako ti je pa kaj moja hči vseč?

Domen (prijemši Anino roko, prav občutno). Oče, prav srečen sem. Rajši jo imam, nego svoje življenje in (pogleda Ano z vso ljubeznjivostjo) mislim, da ona mene tudi.

Franica (vrne se z vinom v steklenici in s 4 napolnjenimi kozarci na ploščnici).

Jeklen (uzame čašo). Bog vama daj prav srečen zakon!

Vsi štirje (trčijo in pijo. Franica ga samo oblizne in čašo Andrejčku nese).

Andrejček (uzame radostno čašo in izpije, čašo pa Franici vrne, zahvaljuje se s tem, da jo prime za roko in prav zadovoljno vanjo gleda. Na to se Andrejček na klop uleže in zaspi).

Ana. Oče, še nekaj bi vas prosila.

Jeklen. Kaj pa bi rada, ljuba moja?

Ana. V delavnik nam natakarica še malone postopa, toda na posebnih dneh pa ne more sama vsega zmagovati. Zato sem dejala, ko bi nam tu pa tam morda Jerico dali, da bi pomagat prišla.

Jeklen. Kadar hočeta, le povejta. (Meni se z Domnom in mu napije.)

Domen. Lepa hvala! (Pogovarja se z Jeklenom, ne da bi na Ano in Franico kaj pazil.)

Franica (postavi čašo na mizo). Jeli, Ana, pri nas je še vse pri starem, mirno in priprosto. Pri vas je vse bolj živo.

Ana (ustane). O sevéda. In pravim ti, gostilnica je záme, kakor nalašč. To ti je življenje! Posebno živo je pa, kadar hodi gosпода

na lov. In gospod Zvitorog, ki ima okolu nas lov v zakupu, ti ne veš, kako je vender ta gospod prijazen in domač; in pa kako lep je. (Skrivaje.) Ti, Franica, kako pa je s Pavletom? Ali se nadejaš, da oče kdaj dovolijo?

Franica. (Začudivši se.) Ana! Kaj pa misliš. Ali ne poznaš več očeta?

Domen (ustane in seže Jeklenu v roke). No pa nič ne zamerite, tast, midva imava še daleč, domu in kar oditi nama je. (Uzame svoj plašč.)

Jeklen. Škoda, da zame nimata nikdar časa.

Domen (resnobno opravičujé se). Ne hudajte se, oče, saj veste, da se nama mudi!

Ana (uzame svoj ogrtač, Franici). Kdaj pa kaj v vas prideš, Franica? Prav skoro, kaj ne! (Na pol glasno.) Toliko ti imam povedati. (Poslovita se.)

Jeklen. No, če se vama res tako mudi, pa srečno! (Dá jedno roko Domnu, drugo Ani.)

<i>Ana.</i> Z Bogom, zdravi ostanite, oče!	} (Gresta proti durim.)
<i>Domen.</i> Vesele praznike!	

Jeklen. Pa le srečno vozita!

Ana. (Smehljaje.) Saj res; semkaj grede bi bila skoro nesrečna.

Jeklen. Kako?

Domen (postoji). V rovu srečala sta naju vaša dva z žrebcom, ki je, našega konja zagledavši, skakati jel in je na vsak način semkaj silil. Jednega hlapcev je tako od sebe zbil, da sem dejal, da ne bo nič več gledal belega dné.

Jeklen (Francici namigne). Francica, ali slišiš?

Domen. Ali na to mu je pa Pavle pokazal, kdo da je. Tako je vam stal »Rustan« pred njim, kakor jagnjiček. (Odhajajoč.) To vam je dečko, ta Pavle! (Odide po sredi.)

Jeklen. Prav vrl hlapec, res jako zadovoljen sem ž njim! (Po sredi odide. Ana in Francica za njim.)

Sedmi prizor.

Andrejček. Anže. Matija.

(Oder ostane trenutek prazen — le Andrejček smrči.)

Anže. (Zadaj.) Ti, lopov! Tat tatinski!

Matija. (Zadaj.) O, nič se ne boj, ne bom te izpustil ne, le nič se mi ne skušaj iztrgati; z menoj greš za pričo. (Žvenket kraguljcev, iz začetka močnejše, potem vedno slabije.)

Anže (katerega Matija za vrat držeč spremlja, stopi izza kulis na levi in kliče). Oče, Jeklen! Tatu sem ujel! Razbojnika držim!

Matija. Ne izpustim te pa ne za žive in ne za mrtve. Za pričo mi moraš biti.

Osmi prizor.

Jeklen. Poprejšnji.

Jeklen. (Skozi sredo ustopivši.) Kaj pa je?

Anže. Zmikavt Matija je razbil Pavletovo škrinjjo in jo je izpraznil.

Matija (Anžeta še vedno držeč). Da, da tale mi je priča!

Jeklen (Anžeta oprasčajoč). Izpusti ga! (Anžetu.) Pojdi po slugo.

Anže (obtoplje se po tilniku). Takoj! (Odide po sredi.) Ti strela ti, kako sem ga držal!

Matija (ponosno in predrznoneumno bahaje se). Ker kozel ni bil zadosti, oropal sem cerkev. (Izvlече molitveno knjižico.) Da, da, ta le molitvenik sem ukral!

Jeklen (uzame mu molitvenik). Ti si malo-pridnež, kolikor te jel!

Deveti prizor.

Nosan. Anže. Franica. Prejšnji.

Nosán. Na prefel, gospod pugermajster!

Jeklen. Matijo pelji k sodišču, kradel je.

Nosán. Ali ga uklenem?

Matija. Čemu le, saj grem tako rad! (Pokaže na Anžeta.) Tale mi bode pa za pričō. (Uljudno županu.) Bog vas obvaruj, oče Jeklen, pa nič ne zamerite.

Nosán (pred Jeklenom salutuje, potem pa po sredi venkaj).

Matija (slugi). No, pa pojdiva! (Gre za njim.)

Franica. Pavletovo škrinjo je odprl!

Anže (imenitno). Kaj pak da, jaz sem ga pa zasačil.

Jeklen. Si že priden!

Anže (bahaški). O, oče, kadar jaz koga primem, tega nič več ne izpustim. (Potiplje se za tilnik in odide po sredi.)

Jeklen (hoče dati molitvenik Franici). Ná molitvenik in kadar Pavle pride, daj mu ga. (Opazi prstan.) Prstan je notri. (Čudeč se.) Na svilnem traku. (Ogleduje prstan.)

Franica (prestraši se).

Jeklen (prestrašen). O moj Bog! Prstan moje ranjke žene. (Žalostno.) *Franica*, ta prstan sem jaz tebi podaril. Kako pa je prišel v molitvenik?

Franica (gleda v tla). Jaz sem ga Pavletu dala.

Jeklen (razdražen). Pavletu?

Franica (kakor prej). Da, v svoji bolezni!

Jeklen. Torej mene, svojega očeta, kateremu si vse — osleparila si za hrbtom.

Franica (odločno in krepko). Prav nič za hrbtom! Vse se je javno godilo. Stari Andrejček je bil priča!

Jeklen (še huje razdražen). A sedaj se spominjam! To je torej tisti prstan! (Silno divji.) Tu semle poglej! (Dvigne tri prste.) Dokler sem jaz tvoj oče — in dokler imam kaj tebi zapovedovati, tako dolgo mi ne dobiš Pavleta. Prisezam ti to! Sedaj pa proč izpred mojih oči.

Franica (postoji, ozre se na Jeklena, potem na tla in polagoma na desno odide).

Jeklen (zase). Grešnik je rekel torej prav! Moja hči s hlapcem! Ta sramota! (Zapazi Andrejčka.) In tamle pa leži cigan, ki me je osleparil! (Gre tjakaj in potegne Andrejčka s klopi.) Ustani in venkaj iz moje hiše! Ti stari cigan, ti!

Andrejček (pade na tla, uzbudi se, tava-joč). Kje, kje pa sem? Na tla padel? Moje citre! Moj koš? — (Ugleda Jeklena, kateremu se prav prijazno nasmehne.) O, oče Jeklen, vi ste. Dober dan, oče! Dober dan!

Jeklen. Le sam si obdrži svoj dober dan, ti cigan ciganski! Kaj pa je to-le? A! (Gre proti njemu prstan kazaje mu.) Ali poznaš tega-le?

Andrejček (ustane opotekaje se). Prstan? Prstan?

Jeklen (zasramljivo). Da, prstan in to prav tisti prstan, o katerem si trdil, da ti ga je Franica dala. Ti slepar, ti!

Andrejček (v zadregi). A tako-tako-tako. (Hoče svoje reči skupaj spraviti.) Saj grem takoj, takoj pojdem. Pa zdravi! (Opoteka se.)

Jeklen. Ti pijana muha ti sleparska!

Andrejček (opravičuje se). Oče, sinoči je bila silno mrzla noč in prav zarad prstana taval sem celo noč okrog, ker si h Grešniku nisem upal.

Jeklen. Ubije naj te Grešnik, ti stara zgaga nesramna!

Andrejček (hud). Jaz nisem noben nesramnež. Vašej hčeri na ljubo naredil sem to, ker je bila še hudo bolna. (Oprta koš na hrbet.)

Jeklen. Še slabši si, kakor pa kak nesramnež. Stran se spravi. (Sune ga, koš odleti pod klop.)

Andrejček (hud). Kaj? — Suvali me bode? — To-to-to so moje reči!

Jeklen. Pijana kavka kavkasta!

Andrejček. Oče, tega mi pa ne bodete govorili. Jaz nisem nobena kavka, jaz sem ves čas pridno delal in še svoj živ dan nisem kradel, kakor kavke delajo. (Kriči.) Tega si ne dam očitati! Sicer, sicer! (Dvigne roke, grozeč se, ne da bi se Jeklena dotaknil.)

Jeklen. Kaj, še groziti se mi drzneš?

Andrejček (kakor poprej, silno razburjen in se ves trese). Razžalili ste me! Jaz sem razdražen! (Opoteče se.)

Jeklen. No, le počakaj, stari cigan! (Zakliče.) Šimen! (Zasramljivo.) Jaz ti bom že razdraženo kri ohladil.

Deseti prizor.

Šimen. Prejšnja. Pozneje Franica.

Šimen. (Iz srede.) Kaj pa je, oče?

Jeklen (pokaže Andrejčka). Uzemi ga, in kakor se ti gane, priveži ga zunaj. *)

Šimen (se popraska za ušesi). Ali danes je salamenski mraz zunaj.

Jeklen. Stori, kar sem ti rekel; jaz sem gospodar.

Šimen. Naj bo no! (Gre k Andrejčku.) Hodi, Andrejček!

Andrejček. Ne grem, pa ne grem! — Branil se bom! (Drži obe roki kvišku, ne da bi se hlapca kaj dotaknil.)

Šimen (zaničljivo). Ti revše ti, ti se mi boš ustavljalo? (Zgrabi ga in skozi sredo venkaj odvede.)

Andrejček. (Odhajajoč trese se ves in se Jeklenu zagrozi.) Kmet, ti preuzetni kmet, zapomni si, da te bo za to kaznen dohitela. (Odide s Šimnom.)

*) Opazka za 9. in 10. prizor. Igralec Andrejčka mora le s tresočima rokama žugati, dotakniti se pa ne sme ne očeta, ne hlapca. Tudi se mora voljno venkaj potiskati dati, kadar ga hlapec iz hiše spravlja.

Jeklen (sam). Pavletu sem obljubil, da ga z materjo vred obdržim. Prav nič ga ni prida, ker me slepari, navzlic temu moram biti mož beseda. (Kliče.) Franica! (Zase.) Dana beseda mi je sveta!

Franica. (Iz desne.) Kaj bi pa radi, oče!

Jeklen. Iz hiše moraš!

Franica (gleda na tla). Kakor je vaša volja.

Jeklen. Svojo obleko pospravi, pojdeš k sestri.

Franica (kakor poprej). Kakor je vaša volja.

Jeklen. In to še danes!

Franica (kakor poprej). Je že prav!

Jeklen (očitajoč). Oh, da mi greš tako sramoto delat! Znanje s hlapcem!

Franica (prav srčno). Oče — jaz ne morem za to — tu notri — (pokaže na srce) tu notri je!

Jeklen. In na oči, da bi me preslepila, si osorna ž njim. (Zasramljivo.) No, dobro se znaš potajiti.

Franica (krepko in odločno). To pa ni res — vedno sem bila jednaka! (Prav gorokočutno.) Dve leti že se borim, molim in prosim Boga, da bi me rešil! Vse je zastonj! Nič ne dosežem.

(Pogleda skozi okno, prestraši se.) Jezus Kristus! Kaj pa je to? Stari Andrejček — v tem mrazu! Pri vodnjaku privezan!

Jeklen. Jaz sem tako zapovedal!

Franica (iznenadena, resnobno in očitajoče). Oče — Vi?

Jeklen (sprevidevši svojo krivico, opravičuje se). Predrzen je bil!

Franica (ostro in vedno bolj občutno). Oče! če ste proti staremu revežu, ki je vso svojo moč pustil v vaši hiši (do solz ginjena) tako trdosrčni, kakor ste ravnokar pokazali — potem vam nisem pač nobenega odgovora več dolžna na to, kar se v človeškem srcu godi! (Pomiga skozi okno.) Andrejček, že pridem! (Preko srede.)

Jedenajsti prizor.

Jeklen. Šimen.

Jeklen (sam. Nekoliko časa molči, potem pa na pol glasno zakliče). Šimen!

Šimen (pride slabe volje po sredi). Kaj pa je?

Jeklen (nič kvišku ne pogleda). Andrejčka odveži.

Šimen (nevoljno). Jaz tudi mislim da. (Ugleda Andrejčka.) No, saj je že tukaj! (Odide po sredi.)

Dvanajsti prizor.

Andrejček. Franica. Jeklen.

Franica. Le pojdi, moj Andrejček, le pojdi, saj se ti ne bo nič zgodilo. (Popusti Andrejčka, stopi naprej in pravi jako odločno.) Če sem se jaz kaj zagrešila — mene kaznujte — ne pa tega-le reveža. Tako hudo, kakor ste ga pa sedaj, pa že celo ne! (Silno nevoljna.) Tega ne trpim! (Gre nazaj po vina.)

Andrejček (bliža se proseče Jeklenu). Oče Jeklen, prosim oproščenja. (S tresočim glasom.) Mraz je!

Franica (uzame čašo vina, da jo Andrejčku, pelje ga k peči in prav srčno). Pojdi, moj Andrejček, pojdi! Ná, to-le vino popij! Pa semle k peči se usedi in pogrej se. (Zopet stopi pred Jeklenu in mu očita.) Te pol ure, kar bom obleko pripravljala, bodo oče mene in tebe (na Andrejčka pokaže) že še na gorkem pustili.

Jeklen (jako miren). V božjem imenu! (Počasi in osramočen odide na levo.)

Andrejček (se usede na klop k peči).

Franica (gre k njemu, poklekne mu k nogam, objema ga in mu roke poljublja). O ti ubogi moj Andrejček!

Andrejček (nasloni svojo glavo na Franico, z rokama jo pa po obrazu obožuje, govori s tresočim glasom). Franica! Ti me imaš še rada!

(Godci godejo poslednjih šest taktov pesni, ki se poje v začetku tega dejanja.)

Zastor pade.

Tretje dejanje.

Gostilnica pri Domnu s srednjimi in stranskimi durmi na desni. Sicer pa prav kmečki opravljena. Na desni in levi po jedna velika miza. Na strani omara s kozarci in steklenicami.

Prvi prizor.

Domen. Ana. Ivanka. Jerica. Zvitorog. Planinec. Strel. Gonjači, Lovci in trobentači. **Domen** stoji zadaj v zatišju ter opazuje **Ano** in **Zvitoroga**. **Ivanka** in **Jerica** nosita vino na mizo. Pri jedni mizi sedé **Zvitorog**, **Planinec** in več mestnih lovcev; pri drugi pa lovec **Strel** z gonjači in kmetje. **Ana** stoji pri **Zvitorogu** v živem razgovoru.

Strel (ustane in čašo dvigne). Gospoda moja, strelci in lovci, prosim besede!

Zvitorog (govori jako afektovano). Mir! Moj lovec **Strel** ima besedo.

Strel (dvigne čašo). Predno se dvignemo na lov, želim vsem gospodom strelcem dobro srečo! ter zakličem vsem častitim gospodom lovcem krepak »živio!«

Planinec. Dobro! Moj prijatelj Zvitorog naj živi! Na dobro srečo! Živio!

(Vsi se dvignejo in trkajo.) Živio, živio! (Trobentači trobijo tuš.)

Zvitorog (neslano). Hvala, hvala! (K Ani obrnen.) Krasna krčmarica, ali smem prositi? (Ponudi ji kozarec. Oba trčita, pijeta in se pomenljivo pogledata.)

Domen (oba s hudimi pogledi zasleduje). Ana! semkaj pojdi, bodem ti nekaj povedal.

Ana (nevoljno). Kaj pa je že zopet. (Gre nevoljna k Domnu in ž njim govori.)

Planinec (na polglasno Zvitorogu). Veliko srečo imaš pri ženskih! Krčmarica je do ušes vate zaljubljena.

Zvitorog. Ne zazdeva se mi prav nič, sem že vajen takih reči. Priti, videti in zmagati, to je moja navada. Ni je ženske, ki bi se mi ustavljati mogla. Nobena se me še ni branila. Nikdar!

Planinec. Saj si pa tudi lep mož!

Zvitorog (samozavestno). Pač! Sam ne vem, kaj je to, ali nekaj imam, kar vsem ženskam neizrečeno imponuje — da imponuje — pravim ti!

Planinec. Sestra njena bila bi mi bolj všeč!

Zvitorog. O saj me ona tudi ljubi — prav izvestno. Le prilike ni še tako imela z menoj v dotiko priti. (Kličē.) Gospod krčmar, račun! Vse bom plačal in za vse!

Domen (poišče tablo in piše).

Ana (gre zopet k Zvitorogu, s katerim se živo pomenkuje).

Planinec (stopi k Jerici, prime jo okolo pasu hoteč jo poljubiti).

Jerica (pahne ga od sebe). Oho, dalje ne! Jeklen me je semkaj poslal, da pomagam. Poljubljati vas mi pa ni nič naročil. Ne, ne!

Ana. Jerica! Ivanka! Milostni gospod Zvitorog želi še enkrat slišati pesem nadvojvode Ivana. Zapijte jo. (Govori dalje z Zvitorogom, ne da bi kaj pazila na petje.)

Jerica. O to pa že! Pojdi semkaj, Ivanka.

Ivanka (sramežljivo). O ne, — ne upam si, ker me je tako — sram.

Jerica. Zakaj le te bo sram? Le semkaj pojdi! Saj tako za dve drugi poješ.

(Pripelje Ivanko spredaj. Obe zapojeta.)

Dvospev.

I.

Kogar pri vas srce boli,
Le sem pošljite ga,

Da tu pri nas se naživí
 Zraku planinskega.
 Hulije di-je-di-je. Ku-ku!

2.

Pri nas rudečih lic je svet,
 Kot Bog jih nam je dal,
 Rudečih kot planinski cvet,
 Obrazek vsak je zal!
 Hulije di-je-di-je. Ku-ku!

(Jodlar se še enkrat prav tiho ponavlja, potem pa obe pevki stečeta preko srede, in po samič zopet prideta).

(Gostje upijejo.) Dobro, dobro!

Domen, (ki je mej računanjem večkrat sumljivo na Ano oči vrgel, izroči Zvitorogu tablico).

Zvitorog (uzame tablico, pogleda račun in položi bankovec na tablico). Tukaj denar!

Domen (uzdihnivši uzame denar in tablico, ne da bi Zvitoroga pogledal). Tu dva goldinarja nazaj.

Zvitorog. Dajta ju pevkama!

Domen (dá Jerici in Ivanki denar).

Zvitorog (skriva je Ani). Na lovu se jim bodem ukradel in bom prav kmalo zopet tukaj. Prav kmalo. (Uzame puško.)

Ferica (Zvitorogu). Lepo hvalo! (Odide preko srede.)

Zvitorog (Domnu). Danes torej popeljete se v mesto.

(Vsi lovci sežejo po puškah, pripravljeni za odhod.)

Domen (zlovoljen). Ne vem še, če pojdem.

Zvitorog. Mi naj vas nikari ne motimo, kajti vrnili se bomo šele pozno ponoči.

Planinec. Naprej torej, na dobro srečo! (Trobetači trobijo koračnico, kretajoč pred lovci po sredi po dva in dva.)

Zvitorog (Ani). Z Bogom, krasna krčmarica, z Bogom! (Odide po sredi.)

Domen (se usede k mizi, in si glavo z levico podpre in žalostno kvišku gleda). Oh kako lepo se mi je sanjalo o življenju (uzdihne), uzbudil sem se pa tako žalostno.

Ana (se vrne; spremila je namreč Zvitoroga do vrat.)

Drugi prizor.

Domen. Ana. Franica.

Franica (priprosto, pa čedno oblečena, z belim kuhinjskim predpasnikom, pride s skledo v rokah skozi duri na desni. Ani). Za koliko pa se bode danes popoludne kuhalo?

Ana. Samo za nas. Lovci pridejo šele pozno na noč.

Franica (prikima). Je že dobro. (Gre k omari, kjer odpre vratica in nekaj išče, skledo ondi spravi.)

Ana (ozre se po Domnu). No, kaj pa je tebi? Kaj pa tako obupno sediš? Ali morda nisi zadovoljen s tem, kar smo stočili. Ali morda gospod Zvitorog ni izboren plačnik?

Domen (zre na mizo). Proklet naj bode njegov denar v naši hiši. O, ko bi pač ne bil nikdar gostilnice odprl!

Ana. Zakaj pa? Kaj pa je vender, kar se ti je tako na dušo usedlo?

Domen (odkritosrčno in prijazno Ano pogleda). Ti še uprašáš, Ana! Če ti sama ne veš, zakaj sem tako silno žalosten in nesrečen — povedati ti pač ne morem! (Molk. Ustane in žalosten Ano za roko prime.) Ljuba žena! — rad te imam — neizmerno rad — prav zato me pa tako boli!

Ana. Oh, ti moj Bog, že zopet je ljubo-sumen.

Domen. Jaz si ne morem pomagati!

Ana (očitajoč). Ali si hočeš obrt uničiti. (Tolažilno.) Ali nima krčmarica dolžnosti z vsakim gostom prijazna biti?

Domen. Ana! Ana! Tvoji pogledi so bili več — nego prijazni!

Ana (žaljena). Če boš tako z menoj začel, pojdem pa k očetu domu.

Domen (potrt). To je vedno tvoja poslednja beseda, na katero dobro veš, da ti ne morem nikdar odgovoriti — ker te imam preveč rad. Prav ta ljubezen do tebe — je pa slabost in naju obeh nesreča! (Počasi na desno odide.)

Ana (uzdihne). Oh kakšno je to življenje! (Zamisli se.) Nič kot prepiri.

Franica (približa se počasi Ani in jo očitajoč opazuje). Kdo pa je tega kriv?

Ana. Uprašaš še? Ali nisi čula mojega moža?

Franica (počasi, resno in strogo). Prav pravi!

Ana. Kaj — ti ž njim držiš?

Franica (še bolj strogo). Tvoj mož ima le jedno napako, in ta je, da je predober. (Zagrozi se ji.) Ko bi bila jaz tvoj mož, zapodim ti neslanega Zvitoroga s palico iz hiše — kajti — če je vajin obrt na njegov denar navezan, je pač bolje, da greš s svojim možem sedaj be-račit, dokler še lahko kot poštena žena ž njim hodiš.

Ana (žalostna). Tako mi sestra govori!

Franica. Ker te imam rada in nesrečo vidim, katera ti že na duri trka.

Ana (dela se razžaljeno). No, le ti se mi nikari preveč ne korači. Ali si morda že pozabila, zakaj da so te oče semkaj dali?

Franica (nasmehne se bolestno). Ana, sedajle si pa po vodi udarila s to priliko. Če bi ti svojega moža tako zvesto — in tako od celega srca ljubila — kakor jaz Pavleta — pogovarjali bi se medve sedajle vse kaj drugega.

Ana. (Dobrosrčno in v nekaki zadregi.) Glej, Franica, ali mi nisi sama pravila, da ljubezen in strela nič ne uprašata, ali smeta užigati ali ne.

Franica. (Resnobno in strogo.) Ljubezen, ki te sedajle peče, ni ljubezen. Tvojemu čutu je samoljubnost ime! — Ti si ponosna na to, da se mesten gospod k tebi poniža, da te bode spridil!

Ana (razžaljena). Sestra, tako ti ni treba govoriti. Gospod Zvitorog me prav odkritosrčno ljubi.

Franica (presrčno). Ana, ali nimaš dobrega moža, ki te iz cele duše ljubi? Ali zasluži, da ga tako žališ? Glej, sestra! Jaz še sedaj prisego držim, kar sem kot otrok očetu prisegla, in naj gre pri tem tudi moje življenje pod nič. Ti pa

— ti si pa možu pred altarjem obljubila — pa se tako malo zмениš.

Ana (obupno). O Franica, kako sem vendar jaz nesrečna! Gospod Zvitorog pravi, da se ustrelj, ako ga ne bom rada imela.

Franica (pomilovalno nasmehlja se). In ti to verjameš?

Ana. Ker je res; prisegel mi je.

Franica. (Malone zasramujoče.) Prisegel! No, veš kaj, Ana, mislila sem, da imaš kaj več pameti. Ustrelil se bode! Škode bi posebne ne bilo zanj. (Nasmehne se zbadljivo.) Tebi na ljubo izgnala mu bom pa jaz misli na samomor. (Smeje se.)

Ana. Franica, kaj misliš storiti?

Franica. Tvojo čast in možu njegovo srečo rešiti.

Ana. Tiho, nekdo prihaja! (Na pol zase.) Oh kako se bojim — kako sem nemirna. To je peklenško življenje. (Počasi odide na desno.)

Franica (gleda za njo). Le pametna bodi. Za mir pa meni skrb prepusti.

Tretji prizor.

Franica. Andrejček. Pozneje Ivanka.

Andrejček (skozi sredo s košem na hrbtu).
O, Franica, ali me vidiš!

Franica. Andrejček, ti si prišel? Bog te sprejmi! (Pokliče.) Ivanka! Ivanka! Prinesi no brž kaj vina in kruha.

Andrejček. O Franica, ti me imaš pač rada; Bog ti povrni!

Franica. I kaj pa že kaj delaš? Kod pa hodiš?

Andrejček (skrivnostno). Prav nalašč sem k tebi prišel.

Franica (radostno iznenadena). Kaj praviš?

Ivanka (prinese kruha in vina, oboje na mizo postavi in po sredi odide).

Franica. Na Andrejček, napij in najej se; koš odloži in usedi se!

Andrejček. (Imenitno, na pol glasno, ter si dá prav veliko opraviti.) Pavel me je semkaj poslal. (Odloži palico.) Stotisočkrat te pozdravlja in ti poroča (imenitno, tajno), da tvojo sestro nesreča zalezuje. (Odloži koš in se k mizi usede.)

Franica (prestrašena). Ano? (Usede se Andrejčku nasproti.)

Andrejček (kakor preje). Grešnika naj se varuje.

Franica. Grešnika?

Andrejček. Grešnik je Jeklenu — tvojemu očetu nekaj strašnega povedal. Pavel je slišal.

Franica. Od kdaj sta pa oče in Grešnik zopet prijatelja?

Andrejček. Sta, sta, pa še kako!

Franica (da mu kozarec). Grešnik je malone za Boga v hiši. (Pije.)

Franica. Kaj praviš?

Andrejček (s pridržano jezo). Za ženo te hoče imeti, zato se pa tako sladka očetu. (Hud.) Na noben način ne sme Pavel sveta dobiti in če te z lepa ne dobode, črnil te bode pa tako, da te nihče več maral ne bode, pravi. Ta krvoses in pasjeglavec pasji! (Ves divji.) Joj, ko bi bil še mlad, to bi mu pokazal! Strela peklena! (Pije.)

Franica (usmiljeno). *Andrejček*! — Kaj pa je zarad sestre?

Andrejček (domisli se). Saj res! Grešnik je Jeklenu rekel, da je tvojo sestro sinoči pri vodnjaku neki imeniten mesten gospod poljubljal.

Franica (kvišku). Grešnik laže!

Andrejček. Laže, laže, to se lahko reče! Ali kaj, če nič ne pomaga. On je Ano pričakal in je videl in slišal, kako je cmokalo. Na to je

šel pa k Jeklenu in mu je rekel : »Glejte, če bi jo bili meni dali, Ano, za ženo, ne bila bi se vam spridila, kakor se vam je pa sedaj. (Pije.)

Franica (zase). Oj ti grozni človek — gorjé, če se to po vasi zve. Čast in poštenje moje sestre in mir njenega zakona sta proč za večne čase. (Odločno zase.) Na-ka, to ne sme biti! (Premišljuje.)

Andrejček. Grešnik ne bo odjenjal, bodeš videla, da ne — morala ga boš uzeti.

Franica. (Zaničljivo.) Za celi svet ne!

Andrejček. Ti ga ne poznaš — in ne boš se mu mogla ubraniti. On je satan! Da, da, draga moja. Ubogi Pavel jih mora sedaj pač veliko požreti. (Pije razdražen.) Pri móji veri, ko bi ne bilo tako grdo z belo glavo na vešala iti — in ko bi me ne bilo tolikanj sram, da bi s svojo osobo Bogu še sedaj sramoto delal, kar zadavil bi ga, tega hudiča grešnega — prav res bi ga!

Franica (smeje). Andrejček, sram te bodi!

Andrejček (žalostno). Če boš tega črnega zlodeja žena, bodeš mučenica, kakor je ni v nobeni pratiki!

Franica. Andrejček, le priden bodi. Kdor ima moč in oblast, delati oblake in grom, — ima tudi oblast nebo zopet razvedriti. —

Vrni se k Pavletu in reci mu, da ga pozdravljam, stotisočkrat pozdravljam in le ustrajnosti naj ne izgubi že radi svoje stare matere. Kar bo materi dobrega storil, povrnil mu bo Bog stokrat. (Hoče iti, pa se hitro obrne.) Pa še nekaj. (Prav gorko.) Recu mu tudi še to — da kar bo tudi slišal o meni govoriti — naj nič ne verjame — če me ima še tako rad, kakor sva se nekdanj rada imela; — na mojo ljubezen in zvestobo naj se bolje zanaša, nego pa na to, kar bodo ljudje govorili. (Andréjčka prav presrčno za roke prijemši.) Andrejček, Bog te obvaruj! (Počasi odide na desno.)

Andrejček (gleda za njo). Bog te obvaruj, Franica! (Kruh spravi v svoj košek). Franica ima pa Pavleta zares rada — kar ustvarjena sta drug za drugega — škoda — da ne smeta skupaj. (Zadene koš na hrbet.) Bog ju je ustvaril, da bi že tukaj srečna postala — na — pa ravno ne! Nesrečna morata biti in zakaj? Zato, ker jekleni Jeklen tako hoče. (Seže po palico, koš pa nevoljno semtertje premetava po hrbtu.) Strela božja, ali je tak zateleban kmet menda več, nego Bog oče? Ne! Oh ti ljudje! Ljudje? — Kaj ljudje? — Norci so to — prav pravi blazni — ves svet je pa — blaznica. (Smeje se.) Da, da, pa še prav zares!

Pesem.

1.

Kako bi vender srečen bil lahko človeški rod,
 Če bi hudič ga ne slepil z denarjem prav povsod;
 Skopóst rodila je zavist, prijaznosti ni več,
 Veselje pravo — išči ga, ljubezen vsa je preč!
 Nihče več zadovoljen ni, vsak hoče več blaga,
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

2.

Za rádstjo vam vsak tišči, smeh hoče imeti vse,
 Za resno stran življenja pa ne briga nihče se.
 Juhejsa, hopsa, dideldaj, kjer to je, tjekaj vró,
 Nihče ne misli pa na to, kako se uzbudil bó.
 Kdor zmir smejati se želi, življenja ne pozna;
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

3.

Vodeni par upregajo za konja pred vozé,
 In blisk nebeški uklepajo, da nosi jim željé!
 Na zobe luni gledajo, pot zvezdam kažejo,
 Jedino le — da smrti se v oči ne lažejo.
 Komarje bi podkóvali, če imeli bi podkvá!
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

4.

Jaz brati nič, pisati nič, računiti ne znam,
 Pred vsakim majhnim šolarčkom me prav hudo je sram.
 Kdor se v mladosti ne uči, svoj živ dan nič ne vé,
 In kamor pride, smatrajo za tepca ga ljudjé
 In vender je še dan na dan v veljavi noč duhá.
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

5.

V sedemdeséto leto grem, ves čas sem bil pošten,
 Cesarju služil sem zvesto, četudi ne učén ;
 Pri enem kmetu delal sem, dokler sem trden bil,
 Prosim kruha šele zdaj na starost sem se učil.
 Kdor drugim prideluje kruh, na starost strada ga!
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

6.

Slovenska zemlja in poljé — zeleni ven'c gorá,
 Kako bi vas zapustil le, ker srce mi ne dá!
 Če prav nič nimam, kakor koš in svojo palico,
 Bogat ljubezni v srcu sem za domovino tó!
 Zasmehoval me tisti bo, kdor tega ne pozná!
 Res! — Svet je grozna — že blaznica!

Četrty prizor.

Zvitorog. Franica.

Zvitorog (prišedši skozi srednje duri, ozira se okolo). Če bi le vedel, ali se je neumni krčmar v mesto odpeljal, ali ne. (Odloži puško in gre k durim na desno.)

Franica (pride od desne strani in se dela, kakor neumna kmečka deklica brez vse omike, je pa vender jako prijazna). Dober dan, gospod Ovnovrog. (Prikloni se mu prav nerodno.) Dober dan!

Zvitorog (zase). Lej, lej, ta ima tudi usta in jezik; mislil sem vedno, da je mutasta, he, he, he!

Franica (neumno uljudno). Ali bi morebiti kaj radi pili?

Zvitorog (zase). Per dio, corpo di Baccho, punica je zala — prav zala! (Ogleduje jo ostro.) Kaj ne, da si ti sestra krčmarice?

Franica. I menda — že!

Zvitorog. Lepa Franica, kaj ne? Jeli?

Franica. Franica mi je ime, da! Sveta Frančiška udova je moja patrona. (Pogleda ga.) I menda že!

Zvitorog. Ti si prav čedna deklica!

Franica (sramožljivo vleče za vogal pri predpasniku in v tla gleda). I — menda že!

Zvitorog (pokaže si na čelo, zase). Tu notri ni Bog vé ravno koliko, prav res ne. (Na glas Franici.) Kje pa je gospa sestra?

Franica. H gospodu župniku je šla za nekoliko. M-hm.

Zvitorog. In on, krčmar?

Franica. Šel je tudi k župniku. Ločiti se hočeta.

Zvitorog (osupne). Kaj? Kako? Ločiti? Zakaj pa? Ali je bil prepir?

Franica. Pa še kakšen! Ona ga je opraskala, on jo je pa nabil prav nazarenski. M-hm!

Zvitorog (zase). Morda še celo radi mene? A kaj to! Poljubek sem ji dal in to je bilo vse. To torej že ni uzrok. In če bi bil — hm, kaj pa je na tem? Zakaj pa me hodi lizat? (Franici.) Zakaj pa me tako pogleduješ?

Franica. (Neumno v tla gledajoč.) Tega ne smem povedati.

Zvitorog (zase). Všeč sem ji. (Prime jo za roko.) Povej mi po pravici, Franica, ali si že kega moškega ljubila?

Franica (sramožljivo vzdihne).

Zvitorog (smehljaje zase). Uzdihajoče priznanje. (Franici.) Ali ga še ljubiš?

Franica (pogleda ga). O ne, preneumen mi je bil!

Zvitorog (zase). No, ta je moral pa že prav pošteno neumen biti. (Franici.) Ali je bil kaj lep?

Franica. O pač! (Na pol sramožljivo.) Ali, gospod, vi ste še dokaj lepši. (Pogleda ga.) M-hm!

Zvitorog (spusti smehljajoč se njeno roko). Originalno dekle! Kako se mi laska. Le potrpi, punčika, jaz pa ne bom preneumen.

Franica (boječe). Ali sem vas morda razžalila?

Zvitorog (prime jo za roke). Bog obvaruj, saj te ljubim! Umril bi za tebe!

Franica (pogleda ga). Ali je to res?

Zvitorog. O prav res. (Zase.) Kako me gleda! (Na glas.) *Franica*, ti moraš z menoj!

Franica. Kam pa?

Zvitorog. V mesto, k meni na dom.

Franica. Ali, vi ste tako imeniten gospod, jaz-jaz pa —

Zvitorog. Ti si pa jako ljubeznjivo dete. *Franica*, ali hočeš z menoj?

Franica. O pač, šla bi že.

Zvitorog. Kako pa bi od tukaj proč šla!

Franica. Ušla bom, saj mi tako ni všeč.

Zvitorog (silno vesel zase). To vam bo komedija! Strašno mora zaljubljena biti. (Ogleduje jo.) In kako si lepa, rudeča, zdrava, kakor breskev.

Franica. O, to pa to!

Zvitorog. Tu je moja roka, da prideš, za zastavo poljubek. (Hoče jo poljubiti.)

Franica (iztrga se mu). Na, na, poljubka ne dobodete poprej, kakor šele, kadar bom vedela, če me imate res radi ali ne.

Zvitorog (se še bolj ogreje). Kako naj ti torej dokažem? Prisegam ti!

Franica. Jaz imam rajši kaj pisanega, kakor pa kaj priseženega. Zapišite mi torej na kak listek, da me ljubite,

Zvitorog. Čemu?

Franica. Tako rada bi imela kako ljubavno pismo.

Zvitorog (zase). Dekle je lepo, ali neusmiljeno zabito!

Franica. Oh prosim, prosim!

Zvitorog. No, če ti bo to v nebesa pomagalo, v božjem imenu. (Uzame vizitnico in piše s svinčnikom. Piše in bere ob enem.) Ljuba Franica! jaz te neizmerno ljubim.

Franica. O moj Bog, kako je to lepo! Prosim, gospod, zapišite še, da le samo mene ljubite!

Zvitorog. To se že tako umeje.

Franica. Prav lepo vas prosim!

Zvitorog. No, naj bo! (Bere.) Jaz te neizmerno ljubim (piše in bere), le jedino tebe!

Franica. O hvala, hvala. (Uzame vizitnico.)

Zvitorog. No, ali si sedaj srečna?

Franica. I menda že! (Skrivaj Zvitorogu.) Saj bi ne bila nič zahtevala, pa sem si mislila, da imate le mojo sestro radi.

Zvitorog (v zadregi). Kaj pa še?!

Franica. No, Ana, ta je vam tica, kako vam laže! Baha se namreč, da bi se gospod iz ljubezni do nje celo usmrtili!

Zvitorog (razžaljen). Neumna goska!

Franica (jako vesela). O prav lepo vas prosim, milostni gospod, zapišite mi še neumno gosko k drugemu.

Zvitorog. O ne!

Franica (srčno). Če vas pa prav lepo prosim. Če me imate res kaj radi!

Zvitorog (zase). Lej, lej, kako ljubeznjiva ti zna biti. (Franici.) Ali dobim potem poljubeč?

Franica. (Zopet jako neumno.) I menda že!

Zvitorog. Naj bo torej. (Uzame ji vizitnico, bere). Jaz te neizmerno ljubim, le jedino tebe, (piše in bere), kajti tvoja sestra je neumna goska! (Dá ji vizitnico.) No, sedaj pa poljubeč! (Hoče jo poljubiti.)

Franica (umakne mu se). Takoj, takoj! (Zbeži nazaj in kliče.) Ana! Ana!

Zvitorog (prestraši se). Franica, kaj pa misliš?

Franica. Saj se moram vender pobahati s svojim ljubavnim pismom.

Zvitorog (hitro za njo). Ali si neumna?!

Peti prizor.

Ana. Poprejšnja.

Ana (z desne strani). Kaj pa hočeš? (V zadregi.) Gospod Zvitorog!?

Franica (dá ji vizitnico). Na, to le beri!

Zvitorog (hlasta po vizitnici). Sama bedarija!

Franica (zadržuje ga).

Zvitorog. Ne, ne, nikari ne berite!

Ana (bere, prestraši se in osramočena v tla gleda). Prav mi je, to kazen sem zaslužila.

Zvitorog. Franica, ti, ti, ti si pa že od sile neumna!

Franica. No veste kaj, ne brenčim ravno še ne! Še celo svoji sestri sem zopet k pameti pripomogla. (Uzame Ani vizitnico iz rok.)

Zvitorog. Kaj, kako, ti si mi zavratno nastavila limanice!

Franica (zasramljivo). I to se vé da! (Zbeži na levo venkaj.)

Zvitorog (čaka, da je vse mirno, potem pa govori glasno in določno). Hudobna deklina! To mi boš pa še obžalovala. Eh bien! Eh bien! (Jako uljudno Ani.) Krasna gospa, oprostite, saj ni bilo drugega, nego šala, gola šala.

Ana. Gospod Zvitorog, jaz sem si svojo kazen zaslužila in jo tudi rada sprejemem. Vi ste

pa ukljub svoji elegantni opravi venderle bolj surovi, nego najsurejše črednik!

Zvitorog (prestrašeno). Črednik, črednik, črednik!

Šesti prizor.

Domen. Prejšnja.

Zvitorog. To je preveč! Nikdar več me ne bo v vašo gostilnico.

Ana. Bode mi le ná čast!

Zvitorog (razžaljen). Eh bien! Eh bien! (Uzame puško in zagleda Domna.) O vi tukaj, gospod krčmar! Obžalujem, da me je ravnokar vaša gospa razžalila. Da prav hudo razžalila in bom odslej nadalje zahajal s svojimi prijatelji k vašemu sosеду, k zlatemu volu.

Domen (ki je bil takoj ob začetku prizora mej vratni na desni, stopi naprej in pravi *Zvitorogu*). Prav hvaležen vam bom, če ostanete mož beseda!

Zvitorog. Tako, tako? (Razžaljen.) Eh bien! Eh bien! Eh bien! (Po sredi venkaj.)

Domen (prav srčno). Ana, krivo sem te sodil, oprosti mi!

Ana (presrčno). Moj ljubi, moj dobri, moj pošteni mož! (Prime ga za roko.) Jaz te moram prositi oproščenja.

Domen (ginjen). O moj Bog, kako sem srečen!

Ana. V oči mi poglej! Kakor mi ondi vidiš punčico v očesu, tako izvestno te nečem nikdar več žaliti.

Domen (srčno). Moja ljuba ženka!

Sedmi prizor.

Jeklen. Ana. Domen.

Jeklen (v nedeljski opravi s palico v roki, pride skozi srednja vrata).

Ana (veselo). Oče! (Hiti mu naproti.)

Domen (gre mu naproti). Bog vas sprejmi!

Ana. No, to je lepo, da ste prišli. (Uzame mu klobuk in palico.)

Jeklen (resnobno). Da si mi zdrav, Domen! (Pozdravi ga.)

Ana (skozi duri na desni). Franica, Franica, oče so tukaj! (Odide po sredi.)

Domen (Jeklenu). Prav veseli me. Usedite se, oče! No, kako se vam pa kaj godi?

Jeklen (sarkastično). Kako se mi godi? Moja lepa preteklost je pokopana, sedanost za smrt bolna in bodočnost pa neozdravna. Sedaj si pa sam misli, kako se mi godi. (Smeje še sarkastično.)

Domen. No, no, — ne bode take sile. (Smeje se.)

Osmi prizor.

Franica. Ana. Domen. Jeklen.

Jeklen (Franico ostro gledajoč). No, kako pa tale?

Domen. Kar na vso moč pridna! Prav zadovoljni smo ž njo. Res!

Jeklen (Domnu britko). Če je le res! (Ostro Franici, ne da bi jo pogledal.) Pojdi po svojem delu!

Franica (počasi in žalostna odide na desno).

Domen (proseče). Oče, oče, ne bodite mi tako trdi.

Jeklen. Le pusti me; še predober sem bil svojim otrokom. (Usede se.)

Ana (prinese vina). Kako pa, oče, da ste danes semkaj prišli. (Nalije mu.)

Jeklen (ne da bi jo pogledal). Bodeš takoj izvedela.

Domen (Ani). Slabe volje so.

Jeklen (Domnu). Ljubi moj prijatelj, ti še ne veš, kaj se staremu človeku vse lahko primeri.

Domen. I kaj pa je vender bilo?

Jeklen. Saj veš, da sem Gorjancu Rustana prodal.

Domen. Da, da, o božiču, ko sva bila pri vas.

Jeklen. Ker je bil Rustan še mlad in tako lepo pegast, varoval sem ga. Upregal sem ga le v lahke vozove in pa v nedeljo smo se v cerkev vozili ž njim. Več ga pa nisem skušal. Gorjancu je bil žrebec tako všeč, da mi ga je preplačal. Kaj je bilo torej storiti? Prodal sem mu ga. Ker je Rustan pri meni dobro vozil, mislil sem si, da bode tudi ondi dobro vozil, in bil sem mu porok za vse napake.

Domen. No in ali ima katere?

Jeklen (britko). Ima jih ima! Upórna je postala mrha!

Ana. Lepi Rustan?

Domen. Hm — kaj hočete storiti!

Jeklen. Kaj? — V časti so mi lasje osiveli — radi Rustana si časti ne dam oblatiti.

Domen. To je pa jako kočljiva stvar!

Jeklen. Kadar gre za čast, ne sme nam nič kočljivo biti. Že sem Pavleta z novci tjakaj poslal, da ga mi domu pripelje. Upregal ga bom in na polju ga pa že ozdravimo. Če se mu je pri Gorjancu predobro godilo, upregel ga bom pa jaz že s takim tovarišem, da si bo premislil zaostajati. — (Molk. Pogleda na Ano, potem pa na tla.) In ker sem pa že ravno tukaj, da ne pojdem prazen domov, naj se pa še tvoja žena napravi — pojde z menoj — uzamem jo za nekaj časa domú.

Ana. } Mene?

Domen. } Mojo ženo?

Jeklen (ustane). Če mi je že radi neumnega konja tolikanj na svoji časti, mislita si lahko, da mi bo radi svojega otroka še več.

Domen. I kaj pa imate, oče?

Jeklen. Obljubil sem ti — svojo Ano — in dejal, da ti bo zvesta in pridna žena. Jaz sem se ti zlagal!

Ana (prestrašena). Za Boga svetega!

Domen. Oče, kam pa mislite?!

Jeklen. Tvoja žena je sinoči pri vodnjaku gospoda Zvitoroga poljubljala.

Domen. Oče, tega vam ne verjamem. (Pogleda Ano.) To ni res!

Jeklen (Domnu). Le ti se nikari vmes ne utikaj! Ti nič ne veš! Mož je vedno poslednji, ki kaj takega izvé — kadar mu je namreč žena nezvesta. (Ani.) Ali si ga res poljubljala? (Tiho.) Da ali ne! (Zopet vse tiho.) Ali nič ne odgovarjaš?

Domen (Ani). Ana! Le reci, da ne! Saj ni res!

Jeklen. Ti si tiha — odgovor je torej jasen. Uzemi svojo obleko — ti greš z menoj!

Ana (ki je stala obupno, kakor kip, mirno, dvigne roke in prosi). Oh oče, le te sramote ne!

Jeklen. Kaj pa si jo nakopavaš sama na glavo. Ti greš z menoj!

Domen. Jaz ne dovoljujem!

Deveti prizor.

Franica. Prejšnji.

Franica (prikaže se na vratih in posluša).

Jeklen (Domnu). Ali tako, ali pa tako! Ali ubogaš, kar jaz ukazujem, ali pa se nič več ne poznamo!

Domen. Ana! govori vender — povej jim no, da si ravno danes Zvitoroga sama iz hiše zapodila. Reci jim, da si nedolžna!

Feklen (pomenljivo). Če bi bila res nedolžna, lahko bi se izkazala. (Prijazno Domnu.) Glej, Domen, ti imaš gostilnico in moraš vsakemu dovoliti, kdor želi v tvojo hišo. Pri meni tega ni. K meni gospodje lovci ne prihajajo. Vrh tega pa pred uhom visi lepo število cepcev, s katerimi se sicer ne strelja na daleč, pač pa se na blizu izvestno zadene ž njimi. Vidiš, da imam moč in oblast sitnega Zvitoroga iznebiti se. In če je tvoja žena sama preslaba, da bi si uspešno čuvala svojo čast, pomagal ji bom pa še jaz. Morda, da jo kaj okrepčam. Kadar se mi to posreči, privedem ti jo zopet. (Ani.) Voz je naprežen, nikari me ne mudi.

Ana (hoče iti).

Domen (prime Ano za roko in jo zadržuje; resnobno Jeklenu). Ne, žene pa ne pustim stran. Jaz sem nje mož in le moja je odločilna beseda.

Feklen (jako resen). Res je tako! — Kar vama niti ne ugovarjam ne! — Toliko ti pa pravim, če ti je moja skrb za vajino čast odveč in če ti ta mala sramota še ni oči odprla — doživiš skoro še večjo. (Silno razžaljen.) Jaz — jaz vaju nič več ne poznam — ne tebe in ne svoje hčere. (Hoče po sredi oditi.)

Franica (prepreže mu pot in mu vizitnico ponudi). Oče, stojte!

Ana (vizitnico ugledavši, ustraši se). *Franica*, kaj si storila? Kaj hočeš s tem?

Jeklen (bere, prestraši se). *Franica*, ti torej si tako spridena?

Ana (hiti k njemu). Oče, ne verujte ji. *Franica* je nedolžna!

Jeklen. (Ne da bi na to kaj dal, *Franici*.) Ti si tako malopridna!?

Ana. Saj ni res, — *Franica* se hoče za mojo čast žrtvovati.

Jeklen (veselo prime *Ano* za roko in stopi ž njo nekoliko naprej. Opravičuje se.) Grešnik se je torej zmotil. Krivico sem ti storil — nikari mi ne zameri.

Ana. Ne, oče — ne — jaz sem kriva.

Jeklen (malone razžaljen). Molči mi — kar ni, da bi govorila! (Gre k *Franici* in ji jako strogo reče.) *Franica*! Na hvalo ti je, da imaš še toliko časti in da sramote ne pustiš na tvoji sestri. Sicer bi te zapodil!

Ana (proseče). Oče, oče!

Jeklen (*Ani*). *Ana*, le ubogaj! (*Franici*.) S teboj pa še jedenkrat poskusim, če se boš dala na pravo pot privedi. Kaj bom ukrenil, tega sedaj še ne vem!

Ana (prime ga za roko in pred njim poklekne). Oče, bodite usmiljeni, Franica je nedolžna.

Jeklen (na vizitnico kažoč). Kaj? — Tu le je njena nedolžnost črna na belem in ti nikakor nimaš pravice jemati krivde svoje sestre na sé, ker ji sicer žrtvuješ čast svojega moža. (Hoče po sredi oditi.)

Ana (ustane, zgrabi se z obema rokama za glavo). Oče mi ne verjamejo, — sestra mora po krivem trpeti — oh kako hudo se mi vender utepa!

Deseti prizor.

Pavel. Jeklen. Domen. Franica.

Pavel (iz srede). Oče! Rustana sem pri-
gnal!

Jeklen. Je že prav! Pavle, ali znaš brati?

Pavel. Pač — češnje prav dobro — s črkami v knjigi mi gre pa nekoliko bolj trdo.

Jeklen. Na — beri! (Dá mu vizitnico. Zbadljivo.) Ti! — Ti si mi Franico spridil!

Pavel. (Hud.) Kaj — spridil? (S srčnim prepričanjem.) Pod milim Bogom ga nimate boljšega kmetskega dekleta, nego je vaša Franica! (Ozira se bojevito okrog.) Gorje mu, kdor bi rekel, da to ni res!

Jeklen. No, no, le beri, beri!

Pavel (zaničljivo). E kaj te čačke, ki jih ni Franica pisala! To vam je kdo drug načekal!

Jeklen. In poljubljala je tega čekana pri studentu.

Pavel. To vam je morda Grešnik rekel!

Jeklen. Ona sama priznava.

Pavel. Ona že ve, zakaj da kaj takega priznava.

Jeklen. Ti torej ne veruješ?

Pavel. Nikdar! In nikdar ne! Pojdite, pojdite s takimi čenčami! Če Franica mēni, ki me že dve leti iz cele duše in celega srca ljubi in ki mora trpeti in težave prenašati radi mene, do sedaj še ni nobenega poljubca dala — pa mislite — da bo ona take-le mestne postopače poljubljala!? In če bi mi ona prisegla, da je res, če bi jo sam videl, pa še ne verjamem. (Raztrga vizitnico in jo na tla vrže. Z velikim ognjem.) Kdor je v tako izredno srce, kakor ga ima Franica, pogledal tako globoko, kakor sem to jaz storil, ta mora tudi izredno zaupanje dobiti — in jaz ga imam!

Franica (sklene roke, in veselja tresoč se, Pavleta pogleda). O Pavle!

Jeklen (zase). Ljubezen je bila še svoj živ dan slepa. (Pavletu.) Pavle! Franico hočem domu

uzeti, če me ti obljube oprostiš, ki sem ti jo storil — prelomiti je ne maram! Ali hočeš prostovoljno od nas?

Pavel. Oče, Franici na ljubo, kadar hočete. Četudi morda ne najdem takoj službe, nič ne dé — Franici na ljubo bom tudi rad nekoliko lačen in če bo treba — pojdem tudi beračit.

Domen. Pavle, ali hočeš k nam priti?

Pavel. Pa še kako rad — še danes, če hočete.

Domen. Daj roko! (Dá mu svojo). In mater tudi lahko s seboj pripelješ.

Jeklen. Prav priden in dober hlapec je, ali za našo hišo je bil velika nesreča. (Odide na desno.)

Franica. O Pavle, kako sem ti hvaležna!

Domen (odide z Jeklenom).

Pavel (gorko). Ljubezen ima le jedno samo solnce in to je zaupanje.

Franica. Da bodeš vedel, komu da zaupaš, rečem ti toliko, četudi naju usoda razdvaja — sem vendar le tvója! Le zaupaj mi tako zvesto, kakor te jaz ljubim.

Pavel (naudušen usklikne). Franica!

Franica (razpne roki). O ti moj Pavle!
(Objameta se.)

(Godci godejo refrén Andrejčkove pesni.)

Zastor hitro pade.

Četrto dejanje.

Scenerija kakor v prvem dejanju, le klopi ni in pa nadstrešja, pod katerim je Franica v prvem dejanju počivala. Ko se zastor dvigne, je na odru polumrak, kateri se pa vedno večji temi umika, tako da je popolnoma noč, ko Andrejček nastopi.

Prvi prizor.

Jeklen. Grešnik.

Jeklen (pride z Grešnikom). Pustiva pogovor. Lahko noč!

Grešnik. In vender mora Franica moja biti, ta dan bom še doživel!

Jeklen. Če nimaš boljše bodočnosti, godilo se ti bo slabo. Franica te neče, siliti je pa ne morem.

Grešnik (zvito). Če vam le ne bode žal.

Jeklen. Kaj mi če žal biti? Pavle je pri zetu in mi ne sme v hišo in Franica je tega pol leta, kar je zopet doma, prav pridna.

Grešnik (hudobno). I kaj Pavle! Tega se vam pač ni bati. Ali kaj pa gospod Zvitorog?

Vselej, kadar pride na lov, plazi se ponoči okolo vašega doma. (Sarkastično.) Ali poznate srno, ki je Zvitorog išče? A?

Jeklen. Lahko noč, Grešnik! Imam že zadosti tvojih povestij — saj vse na jedno in tisto merijo. O mojih otrokih veste le vse najslabše, dobrega pa niti toliko ne, kar je za nohtom črnega.

Grešnik (razžaljen). Tako? Ali sem jim morda kdaj še krivico delal? Ali ni res Franica Pavletu prstana dala? In — kaj pa potem — poljubeč pri vodnjaku? A? Kaj pravite. (Ponosno.) Če jaz kaj rečem, mora res biti. In prav tako se vam bo tudi z Zvitorogom dokazalo.

Jeklen (bridko). Če si me le radi tega spremil, da mi Franico sumničiš, rečem ti, da bi bil sam rajši hodil. Opraviš si že. (Hoče v hišo.)

Grešnik (za njim). Oče Jeklen, še jedno besedo! Jutri mi je davek plačati — denarja ni — in ga nikakor ne morem skupaj spraviti. Ali bi hoteli vi 50 goldinarjev posoditi?

Jeklen. To bi bil neumen.

Grešnik. Oh le še sedaj mi pomagajte.

Jeklen. Sosed, pomisli vender, da sem ti že tako več posodil, nego je vsa tvoja beračija vredna. Kam pa misliš?

Grešnik. No pa vsaj 20 goldinarjev; te pa v resnici moram imeti, če ne, zarubijo me jutri.

Jeklen. Tako daleč se pride, če je kmet povsod, kjer bi ga treba ne bilo — le pri kmetiji ne. Po kaj pa ti je treba z gospodo na lov hoditi — velikega gospoda dim biti — v žepu pa kačo nositi. Kdor hoče gospod biti, mora kaj pod palcem cvenka imeti. Ali si razumel? Jaz ne dam nič več! (Odide v hišo.)

Grešnik (sam gleda za njim). Če mi pomagati nečeš, pa še nauke za sé obdrži — skupuh sivi! No, le počakaj! Bodeš že še plačeval. Jaz bom tvoje plesnjive križavce že še zmešal, da se bodo med svet kataljali, kakor otroci po travniku. (Hoče oditi)

Oder se stemni.

Drugi prizor.

Grešnik. Zmikavt. Matija.

Matija (okolo vodnjaka ogledujoč, na pol glasno). *Grešnikov* oče!

Grešnik (na pol glasno). Kdo kliče?

Matija. Jaz — *Matija.* (Pokaže se.)

Grešnik (veselo). A ti si! (Skrivaje.) No — kako je? Ali si dobil gospoda Zvitoroga?

Matija. To se vé da sem ga — tu je njegov klobuk. (Dá Grešniku eleganten lovski klobuk s srnjakovo dlako.)

Grešnik (uzame klobuk). Pri moji veri! Ti si mož! Kako fin klobuk!

Matija. Gospod Zvitorog vam sporoča, da jo Franci le dobro zagodite. Kakor je rekel, je neki silno hud na njo. Pa jeden goldinar mi je dal. Da!

Grešnik. Jaz ti bom pa novo obleko napravil, če se mi vse posreči. — To ti pa pravim: Gorje ti — če komu le besedico zineš.

Matija. To bi bil neumen!

Grešnik. In če te prav zasačijo, moraš molčati kot grob, sicer se ti bo slabo godilo. Jaz bi ti moral kar vrat zaviti. Pri moji duši.

Matija. O jaz že ne bom nič povedal. Ne besede ne. V zaporu sem se jako dobro naučil, kako je treba lagati in tajiti. O to pa to!

Grešnik. Hajdi torej! (Odideta za hišo.)

Matija. Kdor nič ne pove in nič ne prizná, pokoriti se mu ni treba za nič. Ha, ha! (Z Grešnikom zadaj proč.)

Tretji prizor.

Andrejček.

Andrejček (pride počasi od vodnjaka semkaj in to od zadnje strani. Ozira se). Ta veter — ta veter — ta veter mi ni prav nič vseč. Drugo vreme bo! Pa še prav res. (Hud.) Sam ne vem, kako je to, da vselej, kadar imam pri Grešniku svoj dan, vselej kaj pride. Ali je prav salamski mrzlo, ali pa se bliska. (Proti nebu ozirajoč se, dobrovoljno.) O ti nebeški oče! Prav nič več ne misliš na svojega Andrejčka? Ha, ha! (Smeje se in bolj spredaj stopi.) Kadar je huda ura, tedaj nisem rad sam v gozdu — jaz že ne — tedaj sem najrajši med znanci. Tole hišo pa poznam — pse poznam — in hleva poznam. (Smeje se.) Lej ga no — kako bi jih le ne poznal, teh starih znancev svojih, če sem štirideset let služil mej njimi. (Pokaže na Franico okno.) Tu gori le pa moja Franica spava. (Samozavestno.) Če bi mi kaj bilo — kar poklicati mi je treba — in takoj bi mi pomagala! — Le spančkaj, Franica moja, saj grem jaz tudi spat. Lahko noč! (Gre h hlevnim durim, kjer palico in košek odloži.) Tukajle se bom položil. (Koš nasloni pred hlevni prag.) Koš je moja blazina. (Uzame staro suknjo iz koša in jo pred

pragom razgrne.) Zimska suknja je moja pernica. (Uzame jopič iz koša.) Tale jopič — letenski je — bode mi pa za odejo. (Uleže se — glavo na koš položi, z jopičem se pa pokrije. Govori, kakor bi se Bog vé kako dobro počutil.) A — kako se prilega! — Sedaj naj se bliska, kolikor hoče — samo da sem pod streho, pa sem dober! O ti moj Bog — kako bi bil marsikak revež vesel, če bi takole pribežališče imel. — Ko sem čredo pasel — spal sem v stelji, — ko sem bil za hlapca — spal sem v hlevu — potem sem bil pristavnik in tedaj sem spal v sobi. Na to jela me je pa moč zapuščati in zopet sem moral v hlev — iz hleva na steljo — iz stelje pa celo v gozd ha, ha! (Smeje se.) Poleti, kadar je gorko — o tedaj je v gozdu jako lepo. (Dremlje.) O tudi lepo! — Tudi lepo. — O tudi — lepo. (Poje na pol glasno.) Ves svet je grozna blaznica! (Spi.)

Četrty prizor.

Grešnik. Matija. Andrejček.

Grešnik. Ondi le je Franičino okno. (Nanj pokaže.) Tukaj postavi lestvo.

Matija (prinese lestvo in jo k oknu nasloni).

Grešnik. Tako — sedaj pa le brž góri — tu imaš klobuk. (Dá mu ga.)

Matija (uzame klobuk in leze gori).

Andrejček (poje prav po tihem speč). Blaznica.

Grešnik (ustráši se). Tiho! Kaj je to? (Posluša.)

Matija. O nič ni, nič. Veter tuli, kakor volk!

Grešnik. Okno odpri in klobuk v sobo vrzi.

Matija (poskuša na okno). Okno je od znotraj zaprto.

Grešnik. Strela! (Pomišlja.) Nič ne de — le pritisni!

Matija (pritisne). Je že odprto.

Grešnik. Klobuk noter vrzi.

Matija (ga vrže). Je že notri.

Grešnik. Sedaj pa le brž — doli in teci, kar moreš.

Matija (zopet na tleh). Dobro se je izvršilo. (Izgine na zadaj skozi lesu.)

Grešnik (gre k vežnim vratom, potrka in pokliče.) Jeklen! Jeklen! (Zbeži tudi skozi lesu.)

Andrejček (v polspanju, sklóni se). Zdi se mi, da sem Grešnika slišal. (Gleda okolo sebe.) O ne, sanjalo se mi je. (Hud.) Strela, da se mi je moralo o Grešniku sanjati! Povsod se ga ogibam, cigan pa še v sanjah za menoj lazi. (Uleže se zopet.) Cigan tak — ciga — nast. (Speč.) Ciganski cigan!

Peti prizor.

Franica. Jeklen. Andrejček.

Franica (pokaže se v beli nočni obleki ob oknu). Kaj pa je bilo? (Pogleda venkaj.) Moj Bog, kako vihar divjá!

Jeklen (pride iz veže). Kdo pa je ob duri butal?

Franica. Ali ste vi, oče?

Jeklen (pogleda gori). Kaj pa, ti še čuješ, Franica?

Franica. O nič. Vêter mi je okno odprl. Lahko noč! (Okno zapre.)

Jeklen (sam, okolo pogleda, vrne se). Zdelo se mi je, kakor da bi bil kdo po vratih porobencal in mene poklical. (Trči ob lestvo.) I kaj pa je to? Lestva? Kako pa je lestva semkaj prišla?

Šesti prizor.

Jeklen. Grešnik. Andrejček.

Grešnik (pride od zatišja, tajnostno). Jeklen! Jeklen! Ujel sem ga že.

Jeklen. Koga? Kaj?

Grešnik. No mestnega postopača (tajnostno) Zvitoroga.

Jeklen (ustrahi se). Zvitoroga? Kje?

Grešnik. Ko ste mi moja prošnja odbili, šel sem tjakajle k vodnjaku, na kateri sem se naslonil in premišljeval, kako bi si pomagal. Pri tem sem pa tudi zaspal. Kar slišim ropot, kakor da bi kdo kako lestvo pristavljal, in koj na to čul sem šepetanje. Poslušam — poslušam — vlečem na ušesa in spoznal sem glas Frančin in Zvitorogov.

Jeklen (kakor od strele zadet). Glas moje — Franice.

Grešnik. Prigovarjala mu je, da naj lestvo odstrani. Oče bi jo lahko opazili. On je pa le moledoval in stokal, oh samo na jedno besedo — le na jeden poljubček — no — končno se je Franica udala in je okno odprla.

Jeklen (prestrašeno). Grešnik, ti me hočeš proti svojemu otroku nahujskati — to ni res!

Andrejček (uzbudi se in polagoma dvigne).

Grešnik (razžaljen). Kaj ni res! Torej je lestvica ondi le tudi laž in pa Zvitorogov klobuk. — No — pa saj meni je vse jedno. — Naj bo, kakor hoče.

Jeklen. Kaj — kje je Zvitorogov klobuk?

Grešnik. Ne besedice vam več ne povem! Lahko noč!

Andrejček (na pol glasno, zase). Glej ga no, saj je venderle res Grešnik; torej se mi vender ni samo sanjalo.

Jeklen (gre za Grešnikom). Petdesetak jutri dobiš; kaj pa je s klobukom?

Andrejček. Klobuk izdelavata. (Poslušaj.)

Grešnik (potegne Jeklena izpod Franičinega okna popolnoma v ospredje. Prav skrivnostno in večkrat se na okno ozirajoč, kakor bi se bal, da bi ga kdo zmotil). Kaj li je! — Hm, ko je Zvitorog gori lezel — planem k lestvi in uprav tisti čas, ko je on glavo skozi okno pomolil, zakričim »Stoj!« ter ga potegnem z lestvice doli.

Andrejček. Strela naj me poči, če le besedico razumem!

Jeklen. O moj Bog, moj Bog, to moram doživeti.

Grešnik. On jo je pobrisal, kakor bi bil smodil za njim. Tekel sem za njim, toda, moj Bog, kako li mi je mogoče v taki temi ujeti ga.

Jeklen. In kaj pa je s klobukom?

Andrejček. Aha! — Jekleno so klobuk ukradli. He, he!

Grešnik. Na mah, ko sem ga pograbil, odleti mu klobuk in pade v Franičino sobo; on jo je pa gologlav pobrisal.

Jeklen. Če klobuk najdem — potem —
potem —

Grešnik. Če ga Franica med tem že ni
skrila — mora še gori biti. In če je klobuk še
gori — ali mi daste potem Franico?

Andrejček (čudi se in ustane). Ka-a-a-j?

Jeklen. O tem bova jutri govorila.

Grešnik. Lahko noč. (Odide.)

Po malem se bliska.

Andrejček. Ali sem začaran? — Kaj pa
čujem?

Jeklen (proti Franičinemu oknu zasramuje).
Veter ti je okno odprl? Vihar menda! Kaj
pak! (Grozeč.) Najprvo se oglasi vihar, potem
pride pa šele huda ura. (Odide v hišo.)

Andrejček. Grešnik je šepetal, kakor pri
spovedi, Jeklen kolne, tú-le pa ni vse v redu.
Naka, ni, pa ni! In kako Jeklen ropota po hiši!
Kakor bi bil obseden!

Po malem blisk — v daljavi grom.

Andrejček (stopi spredaj). Jej, jej, če bi bil
le bolje slišal. Radi klobuka vender ne bo po
noči toliko šundra. (Posluša.) In kako razbija!
Ali je znorel?

Sedmi prizor.

Andrejček. Jeklen. Neža.

Jeklen (vrže zveženj obleke skozi duri). Tu imaš svoje cunje in venkaj iz moje hiše. (Odide v hišo.)

Neža (pride iz hiše, opoteka se na sredo odra, kjer se obrne in zopet proti hiši gre. Podpre roke ob ledje in zaupije jezna). Ti živina, ti! (Jezna zase.) Ali je živ človek že kaj takega doživel? Iz spanja pride ta kmet mene budit!

Andrejček (spoznavši Nežo). I kaj pa je s teboj, Neža?

Neža. I kaj le bo! Praznično obleko sem si bila pospravila, potem sem mislila pa spat iti. Med potem sem pa na stopnicah zaspala. Misli si, kar pride ta preuzetni kmet, pa me zbudi in od dóma spodi. Culico mi je pa skozi vrata venkaj vrgel.

Andrejček (dvigne culico in jo dá Neži). I zakaj pa?

Neža (uzame culico). Uprašaj ga! Kaj jaz vem? Kmet norí! Pravi, da je moj Pavel njegovo Franico zmotil, da zdaj ni nič vredna. O ti moj Bog, uprašam te vender, čegava pa je škoda, nego Pavletova, če njegova ni za nič?

Kaj pa je treba radi tega mene iz spanja buditi. Nesnaga ti!

Andrejček. In pa proč ti je rekel?

Neža. Malone da! Skoro bi se bil celo spozabil nad menoj. Toda jaz si v tem oziru ne dam prav nič reči, kajti spanje imam od Boga, in pri tem tak zarobljen kmet nima prav nobene besede.

Andrejček. Kaj pa je vendar uzrok?

Neža. I kaj le bo? Klobuk nekega mestnega postopača in pa vse, kar je na njem nosil, našli so menda včeraj ali predvčeranjem ali Bog ve, kdaj je že bilo, v Franičini postelji ali kje že, saj nisem dobro slišala; bila sem preveč zaspala.

Andrejček. Nikdar naj nebes ne gledam, če tukaj ni Grešnikova malopridnost vmes. (Pobere svojo kramo v koš.)

Bliska se.

Andrejček (oprta je med tem že koš). Noter moram, Jeklena moram opozoriti.

Osmi prizor.

Andrejček. Franica. Jeklen.

Franica (na pol oblečena, rudeč robec, katerega ji Ana v drugem dejanju podari, okolu vrata, pride iz hiše). Ne, tega pa že ne! (Privezuje si predpasnik.)

Jeklen. Potem pa v moji hiši nikari nič več ne išči, pa mi tudi k sestri ne hodi!

Franica (nekoliko prizadeta). Tjekaj tako ne grem. (Dene črno ruto na glavo.)

Jeklen. Ana te ne sme nikakor pod streho vsprejeti, kajti zanikrna si in nisi vredna, da bi še med poštenimi ljudmi stanovala.

Andrejček (približa se Jeklenu). Jeklen! Jeklen, jaz vam bom nekaj povedal.

Jeklen (z nova razsrjen). Kaj pa se ti ponoči okolo nas potikaš? Venkaj se spravi!

Andrejček. Oče, nikari se ne jezite. Samo povedati sem vam hotel, da Grešnik ni prav nič vreden!

Jeklen. Ti, ti si tisti, ki ni nič vreden! Ti si pomagal, da je tale (pokaže na Franico) nesramnica postala!

Franica (silno razžaljena). Jaz nisem nobena nesramnica! Tega ne zaslužim in ne vsprejmem.

Jeklen (zbadljivo). No, no, saj si pridna, le to nesrečo imaš, da v tvoji spalnici moški klobuki rasejo.

Franica. Kàj jaz vem, kdo je klobuk noter vrgel?

Andrejček (Jeklenu na uho). Izvestno nihče drug, nego Grešnik.

Jeklen (odbije Andrejčka od sebe in napade Franico zasramljivo). Veter! Vihar, ki ti je od znotraj okno odprl, vrgel ti ga je noter, kaj ne da? (Bliska se in grmi.) Saj klobuki kar po zraku frčé, ha, ha, ha!

Andrejček (približa se mu zopet). Franica je nedolžna, to sem jaz v spanju slišal.

Jeklen. Morda si boš zopet katero izmislil, kakor takrat s prstanom, že veš! (Ogleda se okolo.) Če bi le kako palico pri rokah imel, posvetil bi ti že!

Franica. Andrejček, molči, moja nedolžnost se bode še jasno pokazala.

Jeklen (zasramljivo). Njena nedolžnost, ha, ha, ha, kdo se ti le ne bode smejal!

Franica. Oče, ne zasramujte me, danes vam ne morem ničesar dokazati, toda dokaz ne izostane in tedaj se bode vaše zasramovanje zadušilo v vaših solzah.

Jeklen. Ali hočeš Grešnika?

Franica. Rajša smrt!

Jeklen. Pa smrt, toda nikjer mi ne pravi, čegava si.

Franica. Predno grem, še nekaj prosim. (Proseč.) Oče, ne podite Pavletove matere iz hiše. Kadar bodete izvedeli, da sem bila nedolžna, denite Nežo v mojo sobo namesto mene. To je moja oporoka.

Jeklen (resno). Ali hočeš Grešnika?

Franica (odločno). Ne!

Jeklen. Nikakor ne!

Bliska se.

Franica. Nikakor ne, pravim vam! To bi bila največja kazen božja, ki vas sploh dohiteti more.

Jeklen. Tudi prav! Sedaj se pa le izgubi, mene že roke srbé.

Andrejček. Jeklen, pamet, pamet, vreme pogledjte, kakšno je.

Franica. Bog vas obvaruj, oče! Z Bogom!

Andrejček (gre k njej). Franica, tu ostani.

Jeklen. Ne imenuj me nikdar več očeta, ne maram tega sramotnega imena.

Franica (uzvišeno). V mojih ustih in mojem srcu ostane častno ime. Kadar pa bode očita moja čast, pride na dan tudi vaša sramota! Vas bode sram, da ste kot oče tako trdosrčni

bili do svoje hčere. Bog vam je dal sodniško oblast nad menoj, toda vi ste mi krivičen sodnik, ki nikdar ne izprašuje, temveč le obsoja, in to svoje lastno dete.

Jeklen. (Malone divji.) Spravi se mi izpred oči in več mi ne pridi.

Bliska se.

Andrejček (prav presrčno prosi). Oče Jeklen!

Franica (žalostno). Saj že grem, pa pričani bodite, da me ne bodete nikdar več videli! (Prav srčno, konečno celó do solz ganjena.) Toda jaz vam opravičam, prav iz srca vam opravičam, ker vem, da ste nedolžni! Bog vas obvaruj! (Hoče oditi na zadaj.)

Andrejček (za njo, prime se ji za obleko). Franica! Tu ostani!

Franica (brani se). Izpusti me! (Počasi odide na zad.)

Andrejček (gre k Jeklenu, boječe proseč). Oče, pokličite Franico nazaj! (Hiti za njo.) Franica, ne hodi proč! (Teče zopet k Jeklenu, boječe proseč.) Prosim vas, oče, nazaj, nazaj!

Jeklen (zarevska nad njim). Pusti me! (Odide v hišo.)

Andrejček (gre k ograji in bojazljivo kliče). Franica! Franica! (Zase tožeč.) Oh šla je, šla

je! (Obrne se hitro in naprej hité jezno upije.)
 Jeklen, vi ste trmoglavec, tepec in, in lahko
 noč! (Odide jezen na zad, pri vsakem koraku s
 palico ob tla buta ter koš z enega plečeta ob drugo
 premetava.)

Deveti prizor.

Pavel. Pozneje **Jeklen.**

Pavel (pride od zadaj). Jeli to druga zemlja, da tako lahko po njej hodim; in ali so mari ti druga drevesa, da se mi gozd tako lep vidi! (Pogleda na hišo.) In hiša šele. In okno! (Pokaže gor.) Franica, le samo na jedno oko bi te rad videl in zadovoljen bi bil. Danes, no danes je zame v resnici vesel dan. Ni ga tiča, da bi tako lahko semkaj letel, kakor sem jaz hitel, da Jeklenu dokažem, s kako hudičevo prekanjenostjo da Grešnik Franico zalezuje. (Potrka na vežne duri.) Oče Jeklen!

Jeklen (znotraj). Kdo pa je?

Pavel. Sporočilo imam do vas!

Jeklen (odpre pritlično okno). Kdo je!

Pavel. Jaz Pavel!

Jeklen (jezen). Ti? — Stran se spravi!

Pavel (mirno). Poprej vam moram nekaj sporočiti.

Jeklen. Ne maram nobene besede od tebe!

Pavel. Sprejmite pa vsaj pismo.

Jeklen. Iz tvoje roke prav nič!

Pavel. Morate ga — v pismu je čast Franice — pisala sta ga vaš zet in vaša hči!

Jeklen. Daj sem! (Uzame pismo.) Zdaj se pa izgubi! (Zaloputne okno.)

V sobi se pokaže luč.

Pavel. Lahko noč! (Umika se, ozre se proti Franičinemu oknu, govori poluglasno.) Franica! — Ne sliši me. — Spi. — Lahko noč! (Hoče iti — pa hipoma obstoji.) Stoj! Grešnik še ne vé, kaj je danes Zvitorog skupil, kar bi bilo Grešniku kakor nalašč o tem hudem vremenu. (Stopi naprej, odločno.) Tu ostanem. Morda da prav danes z Zvitorogovim klobukom semkaj pride (grozeč se) in če pride, napravil mu bom jaz šopek nanj, da ga izvestno na nobenem shodu ne bo pokazal.

Jeklen (kliče znotraj). Anže! Šimen! (Pride iz veže, držeč v levici razpečateno pismo, v desni pa svetilko, gre proti skednju.) Šimen! Jože!

Oder se nekoliko razsvetli.

Jeklen (ugledavši Pavla — prijazno). O Pavle, ali si še tu?

Pavel. Kaj pa je, oče?

Feklen (bojazljivo). Pavle, ali je res, da so nocoj ob sedmih Zvitoroga hudo ranjenega k vam prinesli?

Pavel. I se vé da!

Feklen (bojazljivo). Danes — nocoj?

Pavel. Kako pa da! Kakor v pismu berete, tako je bilo! Zvitorog začel je z ženo pri zlatem volu svoj direndaj — zlati vol ga je pričakal — danes zvečer zasačil in pobodel. Desno oko mu je izbil, in takega so k nam prinesli. Na to smo poslali po zdravnika, da ga je obvezal, potem ga je pa Domen v mesto peljal.

Feklen (kliče bojazljivo). Šimen! Jože! Kaj se res nihče ne zbudi?

Pavel. Iz gole hvaležnosti in pa ker je bil siromak, priznal je Zvitorog, da je Grešniku poslal lovski klobuk, kateri je Grešnik imel vreči v Franičino spalnico.

Feklen (pismo zmečka). O psi prokleti! In moja uboga Franica se je resnično žrtvovala za čast svoje sestre?

Pavel. Da, s tem, da je Zvitoroga ozdravila, Ano oprostila, in v zakon srečo in mir prinesla.

Feklen. In to mi šele sedaj praviš?

Pavel. Ali ste kaj verjeli?!¹ Vaši možgani so trdi, kakor vaše ime. Dokler jekla ne zlomiš, ne uda se ti!

Jeklen (javka). O moja uboga Franica!!

Pavel. Dajte ji mir — naj spi!

Jeklen. Bog ve, kje sedaj ona spi! Zapodil sem jo v svoji jezi ponoči iz hiše, ker sem klobuk pri njej našel! Bog vé, kod sedaj bega ubožica po hosti!

Pavel (prestrašen). Iz hiše ste jo spodili?! (Jeklenu neskočno razžaljen.) Jeklen, vi ste hudič!

Jeklen (prosi). Pavle, pomagaj mi iskati mojo Franico, bogato te bom poplačal.

Pavel (prav srčno). Oh, če jo še živo najdem, poplačal me je Bog sam zadosti (malone zaničljivo) in mi od vas ni treba nobenega plačila. (Hitro stran na zad.)

Jeklen (obupano). Kaj sem storil!! (Pokrije si z obema rokama obraz.)

Andrejček (gre preko spodnjega praktikabla).

Franica (gre čez gorenji praktikabel).

Blisk na blisk osvetljuje oder. — Godba svira furioso.

Zastor pade.

Peto dejanje.

Gozd na planinah. Spredej skala, pred njo kamen, kakor kaka klop. Sredi odra na desno stran križ s klečevnikom. V zatišju skale in sredi skal ozka steza, ki vodi v propad.

V zatišju vidi se tudi kos ogljarske kočje. Zora.

Prvi prizor.

Grešnik.

Grešnik (pride s strunastimi zanjkami od leve). Ženitovanjsko pečenko si moram pa venderle še preskrbeti. Kadar bom Jeklenov zet — popustim ta neslani posel takoj in postanem sam lovski zakupnik. (Potegne dva mala drevesna vrhova skupaj, priredi zanjko nanja.) Pri moji veri, če bi se kaj na zanjke zaslužiti dalo, bil bi Grešnik že zdavnaj imovit mož. — Tako! — Že se drži. (Stopi nekaj naprej.) Kar v zanjko zaide, ne pride nič več venkaj. (Odide z drugimi zanjkami dalje na desno.)

Drugi prizor.

Pavel.

Pavel (pride z leve strani). Že cele noči sem se okolo potikal, pa nisem bil še prav nič truden; danes pa komaj štiri ure hodim, in že se mi tresejo kolena. (Molk. Uzdihne.) Trepetajočega srca mi ne mogo nositi. (Stopi nekoliko naprej — ugleda križ.) Večni Bog, ti mi jo pomagaj iskati. Že sem obupal, da bi jo še našel! Če pa svoje Franice več ne najdem in če bi mi njeno srce iz njenih zvestih oči nič več ne govorilo, no, potem na celem svetu več ni govornice — da bi jo jaz razumel. — Iz vasi venkaj hitel sem preko sten in kršja, preko plazov in drč — preiskal sem vsak propad — povsod sem klical: Franica! Franica! — Povsod zastonj. Jek me je celo zasmehoval. (Bolestno grozeč.) Grešnik, prokleta se ti bo slabo go-dilo, če moram Franici za pogrebom. (Molk.) Svita se. (Pogleda na prizor.) Kdo pa tukaj teče?

Tretji prizor.**Grešnik. Pavel.***Pavel* (razdražen). Grešnik!*Grešnik* (teče brez zanjka od desne strani).*Pavel* (stopi mu na pot). Stoj!*Grešnik* (boječe). Pavle, ti si — pusti me —
— mudi se mi. (Hoče dalje.)*Pavel* (zgrabi ga). Stoj! Odgovori!*Grešnik* (hoče se opráščati). Pusti me —
meni se mudi.*Pavel* (vrže ga ob tla). Pa leži — če nečeš
stojé odgovarjati — tukaj mi leži, kakor pes,
né — kakor strta kača! — Kaj si storil moji
Franci?

Dan je.

Četrty prizor.**Strel. Pok. Prejšnja.***Strel* (prihiti s puško z desne). Vidiš ga —
tule je! Hvala, Pavle, da si ga prijel. Pok, zveži
ga, ta nama ne sme nič več ulti.*Pok* (prinese puško in Grešnikove strunaste
zanjke, vse odloži). Ž njegovimi lastnimi strunami
ga bom zvezal — tega zverinskega tatú. (Po-
veže Grešnika.)

Strel. Že cele mesece ga zasledujeva; ko-
nečno sva mu vender na sled prišla. (Jezen.)
Včeraj so Ogljarjevi svoje jedino dete v taki
zanjki našli, ki je bila srnam nastavljena. Capin
je ljudem prav tako nevaren, kakor zverini —
no zato ga bomo pa na Žabjek spravili.

Pok (uzame puško in klobuk. Grešniku).
Ustani mrhovina smrdljiva!

Grešnik (z rokami na hrbtu zvezanimi ustane).

Strel. Naprej! Ali to ti pravim, kakor
hitro le poskusiš uteči, zapodim ti svinčenko
med rebra.

Grešnik, Pok in Strel odidejo na levo.

Pavel (ozre se žalostno po nebu). Svitlo je
že. — Dan je tukaj. — Solnce se že naznanja.
(Žalostno.) Po vsaki noči pride dan. (Srčno.) O ti
moj Bog, daj tudi v mojem življenju le samo
jedenkrat še sreče solncu posijati. Dodeli mi
najvišjo milost, katere te prosim; daj, da najdem
svojo Franico. (Odide na desno.)

Peti prizor.

Andrejček.

Andrejček (pride, vedno nazaj oziraje se, izza
prve kulise na levi). Iz oči je pa ne pustim —

danes že ne! (Stopi naprej). Sedaj, odkar je dan — tam doli v gozdu kleči in joka. Mislím, da nevarnosti ni več! Vode se vsakdo zboji. To sem pa vedel, če si bo mislila kaj žalega storiti, prišla bode semkaj h križu. Kajti, da bi niti očenaša ne izmolila, ne upa si pač tje gori pred Boga stopiti. Zato me pa danes s tegale mesta živ krst ne spravi — danes že ne! (Gre k propadu in dol pogleda.) Tukaj le je moja ljuba pred petdesetimi leti doli skočila — ker je brez blagoslova mati postala — in ker je imela očeta brez srca! Joj — to vam je bil dan! (Žalostno vzdihne.) In kako dolga je roka tistega dne! Še danes, (pokaže na srce) steguje se po meni — čeprav je že petdeset let! (Nasmehne se bolestno.)

Šesti prizor.

Franica. Andrejček.

Franica (taka, kakor je v 4. dejanju odšla — na glavi črn robec, na prsih pa svilnat, rdeč, pride, dočim Andrejček govori, iz leve, gre h križu, kjer poklekne).

Andrejček (hoče naprej, ugleda Franico, zase).
 Franica! (Odloži svoj koš ter Franici pot ž njim zastavi, katera k propadu drži.)

Franica (ugleda ga — resno in začudena).
Andrejček — ti tukaj?

Andrejček. Le moli, Franica, jaz te ne
bodem prav nič motil! Dobro jutro!

Franica. Kaj pa hočeš tukaj?

Andrejček (malone šaljivo). Paziti moram, da
se nama veriga pri vodnjaku ne utrga. (Gre k
Franci.)

Franica. Stran pojdi, pusti me!

Andrejček. O ne, rajši bom še neko-
liko počakal, da pojdeva skupaj, jeli?

Franica. Stran se spravi, jaz ti ukazujem!

Andrejček. Franica, dobro vem, kaj na-
merjaš; ne za las se ne umaknem.

Franica. Ali me res hočeš jeziti? Kar
sem sklenila, oviral me ti ne boš prav nič.

Andrejček (hud). Ali hočeš res taka biti,
kakor je tvoj trmoglavi oče, ki v jezi dalje
dere, ne da bi pomislil, kam in kakó.

Franica. Jaz nisem jezna (bolestno), pač pa
sem neizmerno nesrečna.

Andrejček (presrčno). Franica! Poglej me!
Jaz sicer ne vem, na čigavi slami bom umrl,
toliko pa vem, da na slami bom. Med vsemi
dnevi, kar mi jih je še določenih, dobro vem,
da ne bo nobenega več, da bi se ga še lahko

veselil. Navzlic temu pa venderle počakam, da me Bog sam iz tega svetá pokliče. Ta, ki mi je življenje dal, naj mi ga tudi uzame.

Franica. Meni ni več moč prenašati življenja teže.

Andrejček. Drevo čaka jeseni, in potem se listja iznebi. Mah ostane zelen, dokler ga sneg ne pobeli. Vsa narava sploh pričakuje svojega časa, le človek je tolikanj strahopeten, da se že zboji in zbeži, ako le črn oblak nad seboj zagleda. Le ta ubogi mah poglej in sram naj te bo!

Franica (globoko iz srca) Ljubezen so mi prepovedali, za čast so me pa oropali — meni ni več živeti. (Ustane.)

Andrejček. Kar ti ljudje prepovedó in za kar te ljudje oropajo, povrne ti jeden sam solčni žarek lahko. Le upaj! Pomisli vender, kako trdno da se Pavel na te zanaša.

Franica (silno bolestno). Pavel, Pavel! Saj to je uprav! Kako le more on še na mojo nedolžnost verovati, če se hudobni svet z nočjo, z viharjem in temoto zjedini, zaroti in me tako ogrdi, da me mora lastni oče iz hiše zapoditi.

Andrejček. Tvoj oče je blazen in ima jezo kakor volk, ki mu vedno pamet požre. Franica, le potrpi, vse, vse se mora pojasniti. (Prime jo za roko.) Pri meni ostani — nič se me ne boj!

Lačna ne bodeš — toliko že imam (Prepričevalno.) Kadar grem prosit, prav veliko dobim, ker me imajo dobri ljudje radi. Da! Za té bodem pa vse storil. Prav zares!

Franica. Oh meni ni več živeti, izpusti me!

Andrejček. Pametna bodi, Franica, tu ostani! (Poprime jo trdneje.)

Franica. Proč moram! Z divjo silo me vleče! Te sramote mi ni moči prenašati. (Hoče se mu izpuliti.)

Andrejček (drži se je krčevito). Ne! Ne! Jaz te ne izpustim, za ves svet ne, in če mi roke potrgaš, držal te bodem naposled s srcem! (Pred njo poklekne na jedno koleno.) Ljuba Franica, prosim te, ostani pri meni.

Franica. Jaz nečem nič več živeti. Bog te obvaruj! Pa Pavleta pozdravi. (Izpuli se mu iz rok, hiti nazaj; Andrejčkov koš jo zadržuje, hoče ga stran postaviti.)

Andrejček (ustane, kliče). Franica! (Hiti za njo, ter ji rdečo ruto z vrata potegne, drži jo kvišku rekoč.) Takó, sedaj pa le doli skoči, če te ni sram, da te bodo našli brez rute za vratom.

Franica (ostane z obrazom proti ozadju obrnena in si z obema rokama prsi pokrije). Andrejček, daj mi ruto!

Andrejček. Čemu ti bo?! Samomorilec nima nobene sramežljivosti. To ruto bom spravil za spomin, da bom vedel, kdaj si bila najmanj krepostna, ker si hotela življenje z zaničevanjem končati, čeprav si ga zastonj od Boga prejela. Sram te bodi!

Franica (uzame črno ruto raz glavo in si jo dene za vrat ter prične prav po tihem jokati).

Andrejček (zase). Pomirila se je, omečilo se ji je — hvala bodi Bogu — več ni nobene nevarnosti. (Gre h križu, oklene se ga z obema rokama, pogleda gori in zaupije iz celega srca.) Oče nebeški, ti si vender dober! (Gre k Franici.)

(Za odrom pojó planšarice. Petje traje do besede: Pojdi, greva k Ogljarjevim. Mora se torej dvakrat zapeti.)

Andrejček (prime Franico za roko). Ali jih slišiš — planšarice so, ki svojo jutranjo pesem pojó. Poglej jih, sami revni posli, ki nimajo prav nič dobrega pod milim Bogom in nikdar imeli ne bodo, pa se vender vesele življenja. Ti pa, ki imaš tako zlato bodočnost, hočeš pa po vsi sili sebi sramoto, Pavletu pa žalost na glavo nakopati!

Franica (ki se je koj pri začetku petja obrnila, mehko in sočutno). Andrejček, nikari mi ne zameri. (Nasloni se mu ob rameni.)

Andrejček (prime jo za roko). Pojdi, greva k Ogljarjevim. Ondi se prav iz srca izjokaj, potem pa pogum!

Franica (nasloni se mu na prsi). Oh Andrejček, kako me imaš pač rad!

Odideta k Ogljarju v kočo.

Sedmi prizor.

Anže.

Anže (s prižgano svetilko z leve strani prav počasi). Trikrat sem bil že doma in sem rekel, da nič ne najdem, pa vselej me je zopet zapodil, naj le iščem. (Jezen.) Kje naj jo pa iščem, če mi ne pove, kam je šla.

Osmi prizor.

Andrejček. Anže.

Andrejček (pride iz kočice). Oho, lej ga no Anžeta. Ali si ti?

Anže. I sevéda sem, pa sam ne vem čemu! Jeklen je Franico z doma zapodil, ker je Grešnik

rekel, da menda ni dosti vredna. (Imenitno.) Ti, Andrejček, ali že veš kaj novega? Grešnika so zaprli. Zvezali so ga in pred seboj gonili, kakor prodanega prešiča. To se mi dobro zdi! To je kaj prav! Joj, joj to mu privoščim! To se mu spodobi. (V prizor grozeč se.)

Andrejček (radovedno). In kaj pa je s Franico?

Anže. No, le počakaj. Ko Grešnik odide, pride Pavel in Jekleno razloži, da Franica ni bila spridena, da je bila poštena dekle, naj jo le takoj poišče, in Jeklen je nas vse poslal za njo, naj jo iščemo.

Andrejček (razveseljen). Kaj? Jeklen Franico išče?

Anže. I sevéda jo! Tako se ti kisa doma, kakor otrok v šoli, če se mu tinta prevrne in jih po prstih dobi.

Andrejček. Jeklen joka?!? Ju-hu hu!

Anže (zase). Oj ti hudobna muha ti! Lej ga, lej ga mrcino! Kdo bi si bil mislil, ker moj gospodar doma joka, bode ta grdoba tukajle ukal!?

Andrejček. Anže le domu pojdi, Franica se je že našla.

Anže (zasramljivo). Ali si jo morda ti našel? A?

Andrejček (smeje). Morebiti?

Anže. Kje pa jo imaš?

Andrejček. V mojem košu je.

Anže (nezaupno). Tega ti pa že ne verjamem! (Gre pa venderle h košu in po njem brska.)

Andrejček. Saj gre res gledat.

Anže. Ti lažnjiva dlaka ti, saj ni res!

Andrejček. Anže, slišiš! Če bi bil ti tako velik, kakor si neumen, klatil bi pa lahko zvezde.

Anže. Jaz neumen? Aha, že vem, kaj naj si mislim. (Ponosno.) Da, dovoljenje imam! (Ponosno.) Da! pri meji (zategneno) ze—le—ni! (Odide s svetilko, prav zadovoljno smeje se na desno.)

Andrejček (sam). Jeklen torej Franico išče. Ali se je ta jeklena buča vender omečila. (Pogleda v prizor.) Viž ga, sam je tukaj! No počakaj, očanec! Danes mi pa prav v pest prideš. O božiču je biló, ko si me dal k vodnjaku privezati. Danes te bom pa jaz nekoliko privezal. (Usede se k svojemu košu, mečka svojo beračijo in žvižga.)

Deveti prizor.

Jeklen. Andrejček.

Jeklen. Andrejček je tukaj. Morda on kaj vé. Dobro jutro, Andrejček!

Andrejček (kakor bi nič ne bilo, niti ne pogleda ga). Dobro jutro. (Žvižga dalje.)

Jeklen. Ali nisi videl Franice?

Andrejček (kakor poprej). Ne! Tu je že ni! Anže jo je tukaj iskal. (Žvižga.)

Jeklen. Jaz sem mislil, da si šel za njo.

Andrejček. Nekoliko že, kar sem se domislil, da so me pri Jeklenovih pod kap posadili, sedel sem pa tukajle. (Žvižga.)

Jeklen. Storil sem ti veliko krivico v svoji nagli jezi. Oprosti mi. Ali res nič ne veš, kje je moja Franica?

Andrejček. Nič drugega, nego neko ruto sem našel ondile na grmovju.

Jeklen (se trese). Ruto na grmovju?

Andrejček (brska po košu). Pa vendar ne bo Franičina, temveč kake druge ženske. (Ustane.)

Jeklen (uzame ruto). Sveti oče nebeški! Franičina ruta je! (Ihti se hudo.)

Andrejček (zase, smeje se). Že sem ga privezal — k vodnjaku! (Jeklenu.) Kmet, ti se jokaš? Lej! Mislil sem, da si trd, jeklen, da tako jeklén, da te nobena reč ne gane.

Jeklen. Ali moja hči je nedolžna!

Andrejček (zasramljivo). Takó! Takó — nedolžna! Prepozno je tvoje kesanje! Sam Bog ti ne more drugega dati, nego morda sive lase

še. Ker imaš pa sam tako kratko pamet, da ob gromu, viharju in tresku svojega otroka z doma podiš, pa sam ne veš zakaj — ni ti pač pomagati.

Jeklen (obupno s pridržanim glasom). Oh tamle dol je skočila!

Andrejček (zasramljivo). Kaj pa da, doli skočila. Saj si ji sam rekel! Če imam jaz otroka, pa mu že pozno na jesen rečem, kadar že slana svoje iglice po pašnikih natrese, ženi živino na pašo — pa bos moraš iti — in otrok me uboga — sem ponosen na tako ubogljivega otroka! Jaz namreč potem vem, da mi je tak otrok udan z dušo in telesom, tak otrok svojega očeta bolj ljubi, nego samega sebe, ker je telebavast oče tako zapovedal. Ha, Jeklen, moški smeš biti na svojo Franico!

Jeklen. Oh, zakaj je nisem dal Pavletu, tako je priden! Kako bi bila lahko srečna!

Andrejček (nadaljuje). In če rečem svojemu otroku: Stran se spravi — več mi v hišo ne hodi — tja gori pojdi na Jelenjo steno in skoči doli v propad — umri! (Molk.) Otrok pa gre in uboga, pri moji veri — imeti moram dober uzrok, da mu kaj takega velim — sicer sem pa slab, zanikern oče!

Jeklen (bolestno usklikne). Oh, Andrejček, kako resnično govoriš! Pri meni ostani! In vsak dan mi to očitaj. Z menoj pojdi in brata si bodiva!

Andrejček (smejal se je med tem po tihem in se Jeklenu na razne načine pačil, pravi mahoma veselo). Tvoj brat biti — o pač, zakaj pa ne — če boš z menoj vse bratovski delil, kar imaš — razumeš — vse — vse — kar imaš.

Jeklen. Vse — kar hočeš!

Andrejček. Otroka tudi? Ana je tvoja — Franica pa moja!

Deseti prizor.

Pavel. Prejšnja.

Pavel (z desne). Vse stene sem že oblezel gori in doli — Franice pa le nikjer ni!

Jeklen. Nič več je ne boš videl. Mrtva je!

Pavel. Mrtva!?

Andrejček. Pavle, pameten bodi, ti boš še nekaj izvedel!

Pavel (zre temno pred sé). Mrtva, mrtva, za vedno mrtva!!

Andrejček (zase). Sedaj moram pa že zaradi Pavleta Jeklena odvezati. (Gre k Ogljarjevim.)

Jeklen. Pavle, naša Franica te je neizmerno rada imela. Jako mi je žal, da vaju nisem združil. Pa sedaj k nam pridi, kakor za zeta mi boš!

Pavel. Lepa hvala! Vaša hiša bila bi mi le bolnišnica, kjer bi drugo ne videl, nego britkosti in težave.

Jeklen. Nečeš torej naš biti?

Pavel. Proč! Proč iz kraja, kjer me vsako drevo spominja moje nesrečne ljubezni.

Jedenajsti prizor.

Andrejček. Franica. Prejšnji.

Andrejček (Franico za roko pripelje). Če bi bil jaz Franičin oče, dal bi svojo hčer Pavletu za ženo. (Izpusti Franico, katera Jeklena objame. Andrejček pa stopi naprej in pokaže, kako dobro da mu to dé.)

Pavel (usklikne). Franica!

Jeklen. Dete moje? Ali res še živiš?
(Objame jo.)

Pavel (prime Franico za roko).

Jeklen. Franica! Oprosti mi! (Prime Andrejčka za roko.) Andrejček, ti si mi rešil Franico. Bog naj ti povrne!

Andrejček. Da, oče! Ali še veste, kdaj da ste me dali k vodnjaku privezati, tedaj sem sklenil maščevati se vam. Če bi vam bil požgal, pozidali bi si bili z novega; da sem pa tvoje hčeri rešil življenje — te osvete (uzvišeno), preuzetni kmet — ne boš nikdar pozabil. (Odide na desno.) Meni se vrti! (Usede se na kamen pred steno.)

Jeklen. Iz Grešnikovega zemljišča dal bom napraviti ubožno hišo. V naši občini ne bodo nikdar več stari posli na starost beračili.

Franica (ozre se po Andrejčku). Andrejček? Kaj pa ti je? (Hiti prestrašena k njemu.) Joj, slabo mu je. (Poklekne pred njim in kliče.) Pavle, brž vode, vode!

Po Franičinih besedah »Andrejček, kaj pa ti je?« godci zagodejo začetno pesem iz I. dejanja od začetka do konca v počasnem tempo pianissimo; vsled tega dobi konec petega dejanja podobo in značaj melodrama.

Pavel. Že grem! (Izgine za skalovjem.)

Jeklen. Preveč se je ukvarjal in pa nič spal ni celo noč. — Slaba hrana tudi! — Ubogi človek! — In jaz — jaz sem pa vsega kriv.

Franica. Andrejček! Ti se moraš pozdraviti! — Ti ne smeš še umreti! Pri meni moraš ostati! Jaz hočem za te skrbeti — jaz tvoja Franica.

Dvanajsti prizor.

Pavel. Poprejšnji.

Pavel (prinese v svojem klobuku vode). Nate, tukaj je voda!

Franica (uzame klobuk in z vodo Andrejčku obraz pomoči). Andrejček, zavedi se vender!

Pavel. Jaz ga v dolino ponese!

Franica (silno vesela). Odprl je že oči! — Posmejal se mi je že — on živi!

Andrejček. Mene bi ne bilo nič škoda — ker sem revček. — Pa še prav res!

Franica. Ne, ne, ti si meni vse, vse.

Pavel. Tebi se mi je zahvaliti za svojo srečo!

Jeklen. Ti si moj največji prijatelj.

Andrejček (veselo smehljajoč seže po Franičino roko). Franica, ljuba moja!

Franica (prav srčno). Moj Andrejček!

Zastor pade.

